

Mehmed Fevzî Efendi'nin Mevlit Okumanın ve Dinlemenin Câiz Olduğuna Dair Risalesi

Hakan YEKBAŞ*

Özet

19. asrın en velûd ve tanınmış ulemâsından olan Mehmed Fevzî Efendi, özellikle dinî-manzum eserleriyle klasik edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir. Mehmed Fevzî Efendi'nin dinî-manzum eserlerine baktığımızda Hz. Peygamber'i merkeze alan bir yaklaşım sergilediği açıkça görölmektedir. Bu bağlamda Mehmed Fevzî; mevlit, miraciye, regâibiyye gibi eserler yazmıştır. Bu çerçevede iki mevlit yazan şair, yaşadığı dönemde mevlidin okunmasını ve dinlenmesini bid'at olarak nitelendiren çevrelere karşı da bir risale yazmıştır.

Mehmed Fevzî'nin bir mevlit şairi olmasının yanı sıra mevlit okumanın ve dinlemenin caiz olduğuna dair bir risale yazması onu diğer mevlit şairlerinden ayıran en önemli özelliğidir. Çalışmamızda Mehmed Fevzî'nin mevlit okumanın neden caiz olduğunu anlattığı "İsbâtü'l-Muhassenât li-tilâvet-i Mevlid-i Seyyidü's-Sâdât" adlı risalesinin metni verilmek suretiyle mevlit geleneğindeki bu farklı yaklaşım gözler önüne serilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mehmed Fevzî Efendi, Hz. Muhammed, mevlit, İsbâtü'l-Muhassenât.

Abstract

At 19th century Mehmed Fevzî Efendi, who is one of the well-known scholar and a good writer that write so much works, has an important place at our classic literary works, especially religious-verse. When we look at Mehmed Fevzî Efendi's religious-verse, the approach which takes the the Prophet Muhammed center of the topic are seen openly. In that situation, Mehmed Fevzî Efendi wrote so much works such as mevlit, miraciye, regâibiyye. In that frame, the poet, who wrote mevlit wrote a booklet against the people who describe the reading and listening the mevlit as a sin.

In addition to Mehmed Fevzî is a poet of mevlit, his writing a booklet which is lawful to listening and reading is the most important special feature separating his from the other poets. In our working, Mehmed

---

* Türk Dili Okutmanı, Cumhuriyet Üniversitesi Türk Dili Bölümü,
hyekbas@gmail.com

Fevzi wrote a booklet called "İsbâtü'l-Muhassenât li-tilâvet-i Mevlid-i Seyyidü's-Sâdât" which show us why the reading a mevlit is lawful. And this booklet showed the difference approach of mevlit tradition on the condition giving the text of the booklet.

Key Words: Mehmed Fevzi Efendi, Hz. Muhammed, mevlit, İsbâtü'l-Muhassenât

Giriş

Türklerin İslâm'ı kabulüyle birlikte siyasî ve sosyal hayattaki değişiklikler, bütün sanatlar içinde daha da hızlı ve etkili biçimde en önce kendisini edebiyatta göstermiştir. Bu vesileyle Hz. Muhammed, ortaya çıkan yeni edebî anlayışın merkezine oturmuş ve İslam medeniyeti dairesinde başlangıçtan itibaren meydana getirilen her tür ve biçimdeki eserde temel kaynaklardan biri olmuştur. Hz. Muhammed'e duyulan samimî sevgi, bağlılık ve şefaatine nail olma düşüncesiyle doğumu, büyümesi, evlenmesi, peygamberliği, mucizeleri, miracı, gazaları ve vefatı kısacası hayatının her safhası asırlar boyunca edebiyatımızın temel konularından olmuştur. Bu çerçevede Hz. Peygamber'le ilgili bir edebiyatın teşekkül ettiğini görmekteyiz.¹ Önceleri hayatının her safhasını anlatan siyerlerle başlayan bu edebî gelenek; zamanla Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluğu, peygamberliği ve mucizeleri, miracı, hicreti, gazaları, hilyesi, esması gibi konuları anlatan müstakil eserlerle yeni türlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Bu türlerden en önemisi ve meşhuru mevliddir. Hz. Muhammed'in doğumunun ve doğumu esnasında meydana gelen olayların anlatıldığı mevlit, özellikle Türk edebiyatında en çok tercih edilen dinî-manzum eserlerden biri olmuştur. Süleyman Çelebi (ö. 1442)'nin *Vesiletü'n-Necât* isimli mevlidine gösterilen muazzam ilgi, diğer şairlerin de bu alanda kalem oynatmaları için bir vesile olmuştur. Bu çerçevede Necla Pekolcay 63², Hasibe Mazıoğlu ise 59³ mevlit yazarı olduğunu ifade etmektedir ki yapılan son araştırmalara göre mevlit yazarlarının sayısının daha da fazla olduğu tespit edilmiştir.⁴

¹ Âmil Çelebioğlu, "Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, MEB Yay., İstanbul 1998, s. 357.

² Necla Pekolcay, *Mevlit*, Dergah Yay., İstanbul 1980, s. 46-48.

³ Hasibe Mazıoğlu, "Türk Edebiyatında Mevlit Yazan Şairler", *Türkoloji Dergisi*, Ankara 1974, VI, S. 1, s. 60-62.

⁴ Hasan Aksoy, "Mevlit, Türk Edebiyatı", *TDVİA*, Cilt: 29, Ankara 2004, s. 483.

Mevlit türünün klasik edebiyatımızda bu kadar ilgi görmesi, Türklerin dinî ve sosyal hayatını önemli ölçüde etkileyen mevlit merasimlerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. Elimizdeki bilgilere göre ilk mevlit merasimleri Erbil Atabeyi Muzafferuddin Gökböri (1190-1233) tarafından tertip olunmuştur. Bu merasimlerde sadece Hz. Peygamber anılmamış, hastalara ve fakirlere yardımlar yapılmış ve halk için ziyafetler düzenlenmiştir.⁵ Bu anlayış zamanla diğer devletlerde özellikle Osmanlılar döneminde hem resmî törenlerle hem de halk arasındaki kutlamalarla farklı bir boyut kazanmıştır. Orhan Okay'ın ifadesiyle mevlidin özel bir adabı ve protokolü olması diğer İslam ülkelerinden çok, Osmanlı'dan itibaren özellikle Türklerle has bir gelenek olmuştur.⁶ Saray çevresinde mevlit alayı denilen merasim yürüyüşünün ardından bir selâtin camisinde devam eden resmî törenler yapılmakta iken halk arasında daha canlı ve sosyal içerikli kutlamalar ifa edilmekteydi. Kandil çörekleri, yoldan geçenlere su dağıtılması, fakirlere sadaka verilmesi, çocukların yağ parası, mum parası istemeleri kandillerin sadece camilerde, dergâhlarda ve tekkelerde kutlanmadığını ve canlı bir şekilde kandil geleneğininin oluştuğunu gösteren bazı âdetlerdir.⁷ Yine Osmanlılar döneminde *mevlit kıraatı* konusunda yoğun bir gayret ortaya çıkmıştır. Kurulan vakıflar yoluyla mübarek gün ve gecelerde mevlit okutulması, dinleyenlere yemek verilmesi ve bazı ikramlarda bulunulması için fon ayrıldığını görmekteyiz.⁸

Görüldüğü gibi Mevlit Kandili, Türk toplumunda dinî, edebî ve kültürel boyutuyla günümüze kadar etkisini sürdüren bir özelliğe sahiptir. Doğal olarak toplum hayatımızda bu kadar etkili olan mevlit ve mevlit merasimleri hakkında bazı tartışmalar da yaşanmıştır. Özellikle mevlidin dinî açıdan meşruiyeti âlimler tarafından bugün bile tartışıla gelen bir konu olmuştur. Geçmişten günümüze gelinceye kadar Mâlikî fakihî İbnü'l-Hâc el-Abderî, Tâceddin Ömer b. Ali el-Lahmî, İbn Teymiyye, Muhammed Abduh gibi fakihler, mevlit merasimlerini bid'at olarak nitelendirmişlerdir. Buna karşılık bazı

⁵ Osman Çetin, "Tarihte İlk Resmî Mevlit Merasimleri", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Bursa 1987, Cilt: 2, S: 2, s. 75-76.

⁶ Orhan Okay, *Bir Başka İstanbul*, Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık, İstanbul 2002, s. 123.

⁷ Hacer Aktaş, *Osmanlı'da Mübarek Gün ve Gecelerde Dinî Müsiki*, Marmara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2006, s. 13-14.

⁸ Mefail Hızlı, "Mevlit'e Dair Bazı Belgeler ve Bilgiler", *Süleyman Çelebi ve Mevlit, Yazılışı, Yayılışı ve Etkileri* (Editör: Mustafa Kara, Bilal Kemikli), Osmangazi Belediyesi Yay., Bursa 2007, s. 44-45.

âlimler ise mevlidi bid'at-ı hasene olarak vasıflandırmışlar ve mevlit merasimlerinin yapılmasında bir sakınca görmemişlerdir.⁹

Mehmed Fevzî ve İsbâtü'l-Muhassenât Adlı Risalesi

Tüm bu tartışmalar içinde 19. yüzyılın önemli din adamlarından olan Mehmed Fevzî Efendi'nin yeri farklıdır. Çünkü kendisi bir din adamı olmasının yanı sıra yaşadığı dönemde hatırı sayılır bir şöhrete sahip nazım ve nesir üstadıdır. Oldukça velûd bir müellif olan Mehmed Fevzî Efendi, yazdığı ikisi Türkçe biri Arapça üç mevlit ile hem bir mevlit müellifi olarak hem de dinî konulardaki vukûfiyetinin verdiği bilgi ve tecrübeye dayanarak konuya farklı açılardan bakmayı bilmiştir. Mehmed Fevzî Efendi, mevlit merasimleri ile ilgili yaşadığı dönemdeki tartışmalara cevap olarak yazdığı bir risaleyle, mevlidin okunmasının ve dinlenmesinin bid'at olmadığını dinî ve kültürel sebepleriyle açıklamaya çalışmıştır. Yani günümüzdeki ifadeyle tartışmaları masanın hem bu tarafından hem de diğer tarafından değerlendirmiştir. Bir taraftan mevlit müellifi olan şair Fevzî, diğer taraftan müderris ve müftü kimliği olan Mehmed Fevzî Efendi. Her iki kimliğiyle Mehmed Fevzî Efendi, yukarıda ifade etmeye çalıştığımız tartışmalara daha nesnel bakmayı bilmiştir. Müellifin bahsi geçen risalesinden ve mevlit merasimleriyle ilgili tartışmalara verdiği cevaplardan bahsetmeden önce hayatı, edebî kişiliği ve yazdığı üç mevlit hakkında kısaca bilgi vermenin faydalı olacağına inanıyoruz.

Asıl adı Mehmed Ali olan müellifin, Fevzî mahlasını sonradan aldığını kendi ifadelerinden anlıyoruz.¹⁰ Denizli'nin eski adı Yarangüme olan Tavas ilçesinde¹¹ 1242/1826'da doğan Mehmed Fevzî Efendi, oldukça iyi bir eğitim almıştır. Hayatı hakkında birçok bilgiyi eserlerinin mukaddimesinde vermeyi gelenek haline getiren Mehmed Fevzî'nin hocaları arasında Evliyâ-zâde Ali Rıza Efendi,¹² Nakşî şeyhi Abdullah Efendi¹³ gibi isimler bulunmaktadır. Aldığı dinî ve tasavvufî eğitimin ardından Osmanlı coğrafyasının değişik yerlerinde görev yapmıştır. Bu görevleri sırasında ilmî birçok eser yazan Mehmed Fevzî, özellikle *esbak Edirne Müftüsü* olarak tanınmıştır.

⁹ Ahmet Özel, "Mevlit, Fıkhî Hükümü", *TDVİA*, Cilt: 29, Ankara 2004, s. 477-478.

¹⁰ Mehmed Fevzî Efendi, *Temessükü'l-ezyâl min sâdâti'r-ricâl*, (tarihsiz), İstanbul, s. 29.

¹¹ Mehmed Fevzî Efendi, *Fihristü'l-âsâr*, (baskı yeri ve yılı yok.), s. 8.

¹² Mehmed Fevzî Efendi, *Mevhibetü'l-Vehhâb fi ta'birâti'l-elkâb ve münâcâti Rabbi'l-erbâb*, İstanbul 1314, s. 3.

¹³ Mehmed Fevzî Efendi, *Temessükü'l-ezyâl*, s. 29.

Edirne'deki müftülük görevi beş yıl süren Fevzî Efendî, yetmiş beş yaşında iken 28 Rebiü'l-âhir 1318'de¹⁴ vefat etmiştir.¹⁵

Yaşadığı dönemin tanınmış şahsiyetlerinden ve âlimlerinden olan Mehmed Fevzî, edebî kişiliğiyle ön plana çıkmış bir isimdir. Fevzî Efendî'nin eserleri, onun İslâm dünyasının üç önemli dilini; Arapça, Farsça ve Türkçe'yi şiir yazabilecek ölçüde iyi bildiğini göstermektedir. Bunun en güzel örneği *Kasîde-i Bürde*'ye her üç dilde yazdığı *Miftâhü'n-necât* adlı tahmisidir.¹⁶

Fevzî Efendî'nin eserlerini iki kısımda değerlendirebiliriz: Dinî ilimlerle ilgili eserleri ve edebiyatla ilgili eserleri. Dinî ilimlerle ilgili eserlerinin büyük bir kısmını Arapça olarak kaleme aldığı şerh ve haşiyeler oluşturmaktadır.¹⁷ Farsça ve Türkçe eserleri ise genellikle edebî ve manzum eserlerdir. Oldukça velûd bir edebî şahsiyet olan Mehmed Fevzî Efendî, "*Fihristü'l-âsâr*"da¹⁸ altmış beş eserinin isminden bahsetmektedir. Mehmed Fevzî'nin *Fihristü'l-âsâr*'dan sonra başka eserler de telif etmesinden dolayı kaynaklarda eserlerinin sayısı hakkında farklı bilgiler verilmektedir. Fevzî Efendî'nin eserleri üzerine çalışma yapan Neriman Baybara yüksek lisans çalışmasında 66,¹⁹ Ömer Yılmaz ise 76 eserini tespit ettiğini belirtmektedir.²⁰ Edebî eserlerinden Türkçe olanlarında göze çarpan en önemli özellik, kullandığı sade dildir. Mehmed Tahir'in deyimiyile "*Sudûrdan talâkat-ı lisâniyesiyle meşhur*"²¹ olan müellif, Türkçe eserlerinin büyük bir bölümünü dinî türlerde yazmıştır. Bu çerçevede na't²²,

¹⁴ Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri*, Cilt: 2 (haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatcı), Bizim Büro Basımevi, Ankara 2000, s. 248.

¹⁵ Mehmed Fevzî Efendî'nin hayatı hakkında daha geniş bilgi için bk.: Ömer Yılmaz, *Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendî*, İlahiyât, Ankara 2008.; Neriman Baybara, *Kureyşî-zâde Mehmed Fevzî Efendî*, *Hayatı ve Eserleri*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.; Mustafa Uzun, "Fevzî Efendî Edirne Müftüsü", *TDVİA*, Cilt: 12, İstanbul 1995, s. 506-509.

¹⁶ Mustafa Uzun, *Dinî Edebiyatımızın Son Temsilcilerinden Mehmed Fevzî Efendî ve Dinî Mesnevîleri*, Marifet Yay., İstanbul 1996, s. 11.

¹⁷ Mehmed Fevzî'nin dinî ve edebî eserleri hakkında geniş bilgi için bk.: Ömer Yılmaz, *Edirne Müftüsü Mehmed Fevzî Efendî*, İlahiyât, Ankara 2008.; Neriman Baybara, *Kureyşî-zâde Mehmed Fevzî Efendî*, *Hayatı ve Eserleri*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2007.

¹⁸ Mehmed Fevzî Efendî, *Fihristü'l-âsâr*, (Eserin baskı yeri ve yılı yok), s. 8.

¹⁹ Neriman Baybara, *agt*, s. 49-144.

²⁰ Ömer Yılmaz, *Age*, s. 82.

²¹ Bursalı Mehmed Tahir, *Age*, s. 249.

²² Mehmed Fevzî, na'tlardan oluşan bir divanı olduğunu söylese de divanı henüz ele geçmemiştir. Fakat divanından seçtiği münâcât ve na'tların yer aldığı *Müntehabât-ı Divân-ı Fevzî* adlı eseri elimizdedir. Eserin baskı yeri ve yılı yoktur.

regâibiyye²³ ve mirâciye²⁴ gibi dinî-manzum eserler yazan Fevzî Efendi, iki tane de Türkçe mevlit²⁵ te'lif etmiştir.

Kudsiyetü'l-ahbâr fi Mevlid-i Ahmedî'l-Muhtâr isimli mevlidi, Süleyman Çelebi'nin mevlidi gibi "Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Fevzî Efendi, manzumenin 4 ve 12. beyitleri arasında mevlit okumanın faydaları üzerinde durmuştur. 174 beyit olan mevlidin der-kenârında mevlit esnasında okunacak beş ilâhî ve sekiz tevşih bulunmaktadır. 21 beyitlik bir mukaddimenin ardından nûr-ı Muhammedî'nin yaratılışı, Âmine Hatun'un önceki peygamberler tarafından ziyareti, Hz. Muhammed'in doğumu ve doğumu sırasında zuhûr eden dokuz mucizenin anlatıldığı mevlit; bir münacâtın ardından Arapça ve Türkçe birer mevlit duası ile bitmektedir. Üzerindeki bazı kayıtlardan anlaşıldığı kadarıyla yazıldığı dönemde çok sevilen mevlidi, Fevzî Efendi'nin 1298/1880 yılında te'lif ettiği anlaşılmaktadır.

Şairin ikinci Türkçe mevlidi *İcmâlü'l-keîâm fi mevlidi'n-Nebî Aleyhi's-selâm*, müellifin Edirne naipliği sırasında 1309/1892 yılında yazılmıştır. Fevzî Efendi, eserin giriş bölümünde mevlidi, istek üzerine gayet kısa ve faydalı olacak bir şekilde herkesin anlayacağı dille yazdığını söylemektedir.²⁶ 87 beyit olan mevlit, aruzun "Fâ'ilâtün/Fâ'ilâtün/Fâ'ilün" vezniyle yazılmıştır. Mevlit:

Ravzâ-i tâb-nâkine her subh u şâm

Eyle takdîm es-salâtü ve's-selâm

vasita beytiyle bağlanan üç bölümden oluşmaktadır. Mevlit okutmanın faydası ve yazılış sebebinin açıklandığı 16 beyitlik giriş bölümünün ardından Hz. Muhammed'in ve ailesinin tanıtıldığı beyitler gelmektedir. Hz. Âmine'nin ağzından doğum ve bu sırada meydana gelen mucizelerin anlatıldığı bölümün ardından 6 beyitlik "merhabâ" faslı ve 13 beyitli bir münacât bölümü ile mevlit son bulmaktadır.

²³ Mehmed Fevzî, edebiyatımızda diğer dinî türlere göre çok az örneği bulunan bir de regâibiyye yazmıştır. Fevzî Efendi'nin *Enverü'l-Kevâkib fi Leyleti'r-Regâ'ib* adlı regâibiyyesi ve edebiyatımızdaki diğer regâibiyyelerle ilgili olarak bk.: Hakan Yekbaş, "Klasik Türk Şiirinde Regâibiyye ve Mehmed Fevzî Efendi'nin Regâibiyyesi", *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S: 42, Erzurum 2010, s. 69-95.

²⁴ Mehmed Fevzî Efendi, *Kudsiyyü's-Sirâc fi Nazmi'l-Mi'râc*, İstanbul 1307.

²⁵ Mehmed Fevzî Efendi, *Kudsiyetü'l-ahbâr, fi mevlid-i Ahmedî'l-Muhtâr*, (Basım yeri ve yılı yok.); Mehmed Fevzî Efendi, *İcmâlü'l-keîâm fi Mevlidi'n-Nebî 'Aleyhi's-Selâm*, İstanbul 1307.

²⁶ Mehmed Fevzî Efendi, *İcmâlü'l-keîâm fi Mevlidi'n-Nebî 'Aleyhi's-Selâm*, s. 3.

Fevzî Efendi'nin bu iki Türkçe mevlidinin yanı sıra bir de Arapça mevlidi olduğu söylenmektedir. Fakat eserin herhangi bir matbû veya yazma nüshasını tespit edemedik.

Fevzî Efendi, masraflarını kendisi karşılamak suretiyle Medine, Kayseri ve Edirne'de mevlitlerinin okunmasını sağlamıştır. Bu suretle mevlit geleneğine katkıda bulunan Mehmed Fevzî'nin yaşadığı dönemde mevlidi bid'at olarak nitelendiren çevrelere karşı yazdığı *İsbâtü'l-muhassenât li-tilâveti Mevlid-i Seyyidi's-sâdât* adlı eseri önem arz etmektedir.

23 sayfadan oluşan *İsbâtü'l-muhassenât*, risalenin sonundaki ifadelerle göre II. Abdülhamit zamanında 14 Cemâziyelâhir 1314 (1896) yılında yazılmıştır. Eserin "*Mevlit okutmak bid'atdır, ca'iz degildir diyenlere redd için*"²⁷ yazıldığını söyleyen Mehmed Fevzî, kendisinin mevlit okutmak ve dinletmekte pek çok iştiyâkı olduğunu söylemektedir. Daha sonra ilk olarak Manisa şehrindeki Hâtüniye Medresesinde iken hocası Evliyâ-zâde Alî Rıza Efendi'nin huzurunda mevlit okuttuğunu ifade etmektedir.²⁸

Fevzî Efendi, Hz. Peygamber'i övmek ve günahlarına şefaahat olması dileğiyle iki mirâciye ve üç mevlit yazdığını belirterek bunları, masraflarını kendi karşılamak suretiyle Medine, Kayseri ve Edirne'de okuttuğunu söyler.²⁹ Fakat son günlerde bazı kötü niyetli ve merhametsiz kişilerin mevlit okutmanın günah olduğuna dair sözlerine karşılık birkaç kelimeyle bunlara cevap vermek amacıyla bu risaleyi yazdığını belirtir. Mehmed Fevzî, daha önce yukarıda bizim de ifade ettiğimiz gibi ilk mevlit merasiminin 604/1207 yılında Melik Efdal Muzaffereddin isimli bir padişah tarafından Musul'da düzenlendiğini, 710/1310 yılından itibaren de Mekke, Medine, Şam, Kudüs, Halep, Belh, Buhara gibi birçok şehirde bu törenlerin yapıldığını söyler.³⁰ Bunun ardından Hz. Peygamber'in "*Ümmet dalâlet üzerine birleşmez*" hadis-i şerifini delil göstererek icmâ-yı ümmet ile mevlit merasimlerinin bid'at-ı hasene olarak nitelendirildiğini ifade eder. Çünkü İbnü'l-Cezerî ve İbn-i Hacer Haysemi gibi âlimler de Hz. Peygamber'i övmek için ne kadar eser yazılsa yine de hakkıyla bunun başaramayacağını söylemektedirler. Yine İmâm Busîrî'nin *Kasîde-i Bürde'sinden* bir beyit örnek vererek Hristiyanların Hz. İsa'ya dediklerini dememek şartıyla yani Allah'ın oğludur şeklinde

²⁷ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 1.

²⁸ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 2.

²⁹ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 3.

³⁰ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 4.

bir iddiada bulunmadıktan sonra Hz. Peygamber'in övülebileceğini ifade eder.³¹

Daha sonraki bölümlerde müellif, Hz. Peygamber'i sevmenin önemine dair bazı ayet ve hadisler örnek vererek mevlidinde bu amaca hizmet ettiğini söyler. Mehmed Fevzî, mevlidin bid'at olmadığını söylemekle yetinmeyerek Hz. Peygamber'e karşı duyulan muhabbeti artıracaklarını da ifade eder. Muhabbet-i Muhammediyye'nin de müslümanlara yedi faydası olacağını örnekleriyle ifade eder. Fevzî Efendi her maddenin sonunda konuyu özetleyen bir de mesnevi yazar. Buna göre mevlidi okumanın ve dinlemenin faydaları şunlardır:

1. Mevlidin Hz. Peygamber'e olan muhabbeti artıracaklarını söyleyen müellif, bunun karşılığının da cennette alınacağını söyler. Çünkü Hz. Peygamber, sünnetine ittiba edenin ve sünnetini sevenin cennette kendisiyle beraber olacağını söylemiştir.³²

Her ki kalbinde anın var hubb-ı mahbûb-ı İlâh
Cennet-i a'lâda komşusu olur bî-iştibâh
Çün hadisinde buyurdu Hazret-i Hayrû'l-Beşer
Ki ma'îşetde olur her kim beni cândan sever

2. Hz. Peygamber'i seven kişiler cennette aynı zamanda diğer peygamberler, sadıklar, salihler ve şehitlerle de beraber olacaktır. Buna örnek olarak da asr-ı saadetten bir olay anlatılır. Sahâbeden Sevbân, bir gün Hz. Peygamber'e gelir ve ahirette kendisini göremeyeceği için çok üzüldüğünü söyler. Bunun üzerine Allah'a ve Peygamber'e itaat edenlerin peygamberlerle siddiklarla, şehidlerle ve salih kimselerle beraber olacağını ifade eden Nisâ Sûresi 69. ayeti nazil olur:³³

Her ki Allah'a itâ'at hem Resûl'e inkıyâd
Eyleye kalbin ider Mevlâ anın dâreyinde şâd
Çün nebîler hem de siddik u şehid ü sâlihîn
Hep olurlar bi'l-ma'îyye dâr-ı hulde dâhilîn

3. Hz. Peygamber'i seven, müslüman olmasa bile yine de karşılığını görecektir. Buna delil olarak ise Hz. Peygamber'in amcası Ebû Leheb gösterilir. Bilindiği gibi Ebû Leheb, Hz. Peygamber'in amcasıdır ve peygamberliği esnasında Hz. Muhammed'e en büyük

³¹ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 4.

³² Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 8-9.

³³ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 9-10.

kötülükleri yapanların başında gelmektedir. Bu yüzden hakkın-
da Tebbet Sûresi'nde "Ebû Leheb'in elleri kurusun." şeklinde ayet
nazil olmuştur. Fakat buna rağmen Hz. Peygamber'in doğumunu
kendisine müjdeleyen Suveybe adındaki cariyesini çok sevinerek
azat etmesi onun cehennemdeki azabının bir ölçüde hafiflemesine
sebepe olmuştur. Ebedî cehennemle cezalandırılan Ebû Leheb, bu
hareketinden dolayı her yıl Hz. Peygamber'in doğum gününde iki
parmağı arasından akan sudan içermiş ki bu mükafatın sebebi Hz.
Peygamber'e bir miktar muhabbet etmesidir. Fevzi Efendi, böylesi-
ne bir inkârcının bu tür bir nimete nail olmasını örnek göstererek
ümme-i Muhammed'in ödülünün daha da büyük olacağını ifade
eder:³⁴

Sâbıkân küffârdan bir kimse sevmişdi anı
Şimdi nîrânda soguk su saky ider Rabb-i Ganî

...

Hubb-ı pâki mürde-i sad-sâleyi ihyâ ider
Hem cehennemde yanan âteşleri itfâ ider

4. Muhabbet-i Muhammediyyenin bir diğer faydası ise sonra-
dan müslüman olanlar hakkındadır. Bu konuda Fevzi Efendi bir kıs-
sa anlatır. Buna göre Mısır'da yaşayan ve kalbi Hz. Peygamber'in
muhabbetiyle dolu bir müslüman zat, her sene evinde mevlit oku-
tur ve ziyafet verirmiş. Bu müslümanın Yahudi olan komşularından
bir kadın, bu kutlama ve merasimin anlamını merak eder. Aynı ge-
ce Hz. Peygamber'i rüyasında görür. Hz. Peygamber'in ahlakından
ve söylediklerinden etkilenen Yahudi kadın bunun üzerine rüyasın-
da müslüman olur. Kocasını da aynı rüyayı görmüştür. Her ikisi
müslüman olarak komşularının tertip etmiş oldukları mevlid-i şerifi
dinlemeye giderler:

Fevzi Efendi, bu hikâye üzerinden mevlidi dinleyenlerin etkile-
yerek müslüman olabileceğini anlatmaya çalışmıştır:³⁵

Kâfirin gönlinde olsa ger muhabbet zerre-vâr
Cism ü cânını harâmdır eylemek ihrâk nâr
Çünkü bî-şekk bâ-hidâyet olur encâm müslümân
Dü-cihânda olur elbet meskeni dârü'l-emân

5. Mevlidin bir diğer faydası da mevlit tilâveti sırasında dinle-
yenlerin Hz. Peygamber'e salavât getirmelerine sebep olmasıdır. Bu

³⁴ Mehmed Fevzi Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 10-11.

³⁵ Mehmed Fevzi Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 13-14.

sayede hem Allah'ın rahmetine hem Hz. Peygamber'in şefaatine nail olmak mümkündür. Bu konuda Süleyman Çelebi'nin ve kendisinin yazdığı miraciye ile mevlitlerden örnekler verir. Salavât-ı şerife getirmenin faydalarından bahseder:³⁶

Sem'ine girdikçe nâm-ı hazret-i dost-ı Hudâ
 'Aşkla di es-salâtu ve's-selâm yâ Mustafâ
 Çünkü böyle dir isen vâsıl olup işbu haber
 Hücre-i pâkinde mutlak şâd olur Hayrû'l-Beşer

6. Fevzî Efendi, mevlid-i şerif okunan belde ve hanenin Allah tarafından bereketlendirileceğini ifade eder. Bu sayede kıtlığın olmayacağını, sebze ve meyvenin bereketli olacağını, sağlık ve afiyetin tüm halkı kapsayacağını ve düşmanlara karşı her zaman galip gelineceğini söyler. Buna örnek olarak da Hz. Peygamber doğmadan önce Mekke civarında kıtlık olduğunu, doğumundan sonra ise bolluk ve bereketin gelmesini verir. Konuyla ilgili bazı ayetlerden de örnekler verilmek suretiyle Hz. Peygamber'e salavât getirmenin feyz ve bereket kaynağı olduğu söylenir:³⁷

İsm ü cism-i pâkidir bâ'is-i füyûz 'âleme
 Cânib-i Hak'dan 'atâdır nesl-i ibn-i âdeme
 Kangı yirde bâ-lisân-ı 'aşk olınsa nâmı yâd
 Bil azîzim hâsıl olur anda feyz-i bî-'aded

7. Mevlidin yedinci ve sonuncu faydası ise mevlid-i şerifin okutulduğu belde ve hanelerin her türlü bela, âfet ve çeşitli marazlardan emin olacağıdır. Fevzî Efendi, bir beldede kıtlık, veba veya düşman istilası gibi bir belâ veya korkular olursa temiz kalple okunacak mevlid-i şerifin bunları def edeceğini söyler:³⁸

Olsa şâyed 'âlem-i kevn ü fesâdda bir belâ
 Ya'ni ta'ûn u vebâ yâhûd ki çok kaht u galâ
 Def'ine çâre budur kim 'aşk u şevk ile müdâm
 Okına ol yirde her bâr mevlid-i Hayrû'l-enâm

Sonuç

Türk-İslam kültüründe önemli bir yere sahip olan mevlit ve mevlit merasimlerinin keyfiyeti üzerine birçok tartışma yapılmıştır. Bu tartışmaların odağında mevlit okuma ve dinlemenin bid'at olup

³⁶ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 15-17.

³⁷ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 18-21.

³⁸ Mehmed Fevzî Efendi, *İsbâtü'l-muhassenât*, s. 21-22.

olmadığı yatmaktadır. Bazı âlimler bu merasimleri bid'at olarak nitelendirmiş, bazıları ise bid'at-ı hasene olarak vasıflandırarak günah olmadığını söylemişlerdir.

Bu tartışmaların içinde kendisi aynı zamanda müftülük ve müderrislik yapmış olan Mehmed Fevzî Efendi'nin yeri ayrıdır. Çünkü kendisi hem bir mevlit şairidir, hem de fetva makamında bir isimdir. Bu çerçevede mevlit okuma ve dinlemenin caiz olduğunu delil ve örnekleriyle açıklayan bir risale yazmıştır. Risalesini yer yer manzumelerle süsleyen Fevzî Efendi, mevlidin önemini dinî ve kültürel sebepleriyle açıklamıştır. Bir anlamda mevlit müdafası yapmıştır.

Müellif, risalesinin birçok yerinde Hz. Peygamber'e duyulan sevginin önemi ve gerekliliğinden bahsetmektedir. Kendisinin de iki miraciye ve üç mevlit yazarak muhabbet-i Muhammed'e katkıda bulunduğunu, mevlitlerini masraflarını karşılayarak değişik belde-lerde okuttuğunu ifade etmektedir. Bu sayede mevlit okutulması için herkesi teşvik etmek istemektedir.

Bu bağlamda Mehmed Fevzî Efendi'nin yazdığı şiirler ve risalelerle gerçek bir Hz. Muhammed âşığı olduğunu görmekteyiz. O, son devir Osmanlı ulemâsı içinde gerek edebî kişiliğiyle gerekse din adamı kimliğiyle takdire şayan bir şahsiyettir.

Metin

İşbâtü'l-Muḥassenât Li-tilâvet-i Mevlid-i Seyyidü's-Sâdât

(s. 1) İşbu risâle-i şerifenin ismi "*İşbâtü'l-Muḥassenât Li-tilâvet-i Mevlid-i Seyyidü's-Sâdât*"dır. Ve mü'ellifi daḥî Edirne Müftî-i esbakı el-hâc Mehmed Fevzî Efendi'dir. Ki cem'iyet yapup da mevlid-i şerîf okutmak ve dinlemek bid'atdır ve günâhdır dimekte bulunan ba'zî kesânın kelâmalarını redd ü ibtâl için te'lif eylemiştir.

Mevlid okutmak bid'atdır, câ'iz degildir diyenlere redd için "*İşbât-ı Muḥassenâf*" nâm risâle-i mergûbedir.

Bi'smillâhi'r-raḥmani'r-raḥîm

(s.2) Her-bâr *lem-yelid ve lem-yüled* olan Ḥudâ-yı Kird-gâr'a ḥamd ü şenâ-yı bisyâr ve şükr-i şad-hezâr olsun ki Raḥmeten li'l-âlemîn olan Ḥabîb-i ekremini bizlere iḥsân eyledi. Ve şalât u selâm-i bi-şümâr ol Resûl-i Mevlâ-yı âmürz-gâra olsun ki şefî'ü'l-müznibîn olarak teşrîf-i cihân buyurup bizleri şâdân eyledi. Ve âl ü aşâb-ı kirâm o livâü'l-iḥtirâmına tarzî-hâ-yı hezâr-ender-hezâr olsun ki her birisi mânend-i nücum-ı âsumân tenvîr-i âlem ü âlemiyân buyurup bizim için tarîk-i Ḥaḥḥ'ı ayân u beyân eyledi. Ba'dezâ işbu cümleden ednâ ve şâhib-i zünüb-ı bî-add ü iḥsâ velâkin mü'min ü muvaḥḥid ve ez-cân u dil maḥabbet-i Ḥabîb-i Ḥudâ olan 'abd-i faḥîr ü ḥaḥîr Edirne Müftî-i esbakı el-hâc Muḥammed Fevzî ferrâḥa'llâhu bâlehu ve aşlaḥa ḥâlehu bi-ḥürmetin men bihi 'azze.

İşbu “*İsbâtü'l-Muhasenât Li-tilâvet-i Mevlid-i Seyyidü's-Sâdâ'*” nâm risâle-i muhtaşara-i nâcizânesindedir ki bu 'abd-i 'âciz be-tevfîkâ te'âlâ tâ şıgar-ı sinn-i 'âcizânemden beru mevlid-i şerîf okutmak ve diñlemekde pek çok 'aşk u iştîyâkım vardır. Hatta bundan elli iki sene aqdem şağîrû's-sinn bulduğım hâlde Mekke-i Mükerreme'den 'avdetimde Ma'nisâ şehrinde Hâtûniye Medresesinde li-ecli't- tahşîli'l-ulûm hücre-nişîn iken min-ğayr-i haddin bir gece hücre-i 'âcizânemde muhtaşarca bir mevlid-i şerîf cem'iyeti teşkil ve üstâz-ı ekremim el-merhûm el-hâc Evliyâ-zâde el-hâc 'Alî Rızâ Efendi (s. 3) Hâzretlerini ve diğere ba'zı dersî'âm hâce efendileri da'vet ve mevlid-i şerîf kırâ'at itdirmek hıdmetiyle ibtiğâ-yı rızâ-yı Mevlâ-yı celil eylemişdim. İşte tâ o zamândan bed' ile bu zamâna gelinceye qadar,

“³⁹بلا ترك أينما كنت وحيشما سكنت” her sene mevlid-i şerîf kırâ'at itdirmekle şân-ı 'âlî-i Hâzret-i Peyğamber'i tebcil iderek mübâhât u iftiğâr ve zünûbuma istiğfâr ve duğûl-ı gül-zâr-ı ferağ u mesârr eylemekdeyimdir. Ve hatta sultânü'l-'âşîkîn şahib-i Muhammediye Yazıcı-zâde Mehmed Efendi (quddise sırruhu'l-azîz)

Düzülmüşdür niçe mevlid kitâbı

Yazılmışdır niçe evşâf-ı kübrâ

buyurduğı mişillu bu 'abd-i 'âciz dağı 'Arabıyyü'l-'ibâre Qudsıyyü'l-minhâc fi İcmâl-i Bahşî'l-mi'râc ve yine Türkiyyü'l-'ibâre Qudsıyyü's-sirâc fi Nazmi'l-mi'râc nâm mi'râciyye-i şerîfelerden başka 'Arabıyyü'l-'ibâre Qudsıyyü'l-keâm fi Mevlidü'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm ve yine Türkiyyü'l-'ibâre Qudsıyyetü'l-ahbâr fi Mevlid-i Aşmedi'l-Muhtâr ve kezâlik İcmâlü'l-keâm fi Mevlidü'n-Nebiyy 'aleyhi's-selâm nâm üç 'aded mevlid-i şerîf risâleleri te'lif eyleyüp vekillerim vâsıtalarıyla Medîne-i Münevvere nevvarahâ'llâhu Te'âlâ ilâ yevmi'l-âhîrede ve Kayseriyye ve Edirne beldelerinde maşâriflerini gönderüp beher-sene okutdurmağdayımdır. Ancak bu günlerde ba'zı aşhâb-ı kalb-i nâ-şâf ve eşhâş-ı bî-inşâf zühür idüp öyle mevlid-i şerîf okutmak bid'atdır ve günâhdır gibi tefevvuhât-ı nâ-sezâ ve maqâlât-ı nâ-revâda bulunurlar imiş diyerek mesmû'-ı 'âcizânem olmağla hemân kalem-i diyânet-raqam-ı gayreti yedime alup lâ-'ale't-ta'yîn ve't-teşhîz öyle hasâra ictisâr eyleyenleriñ kelimât-ı bâtıllarını redd ü inkâr vâdisinde bir kaç kelimecik tahrîr eylemege niyyet eyledim. Şöyle ki böyle mevlid-i şerîf-i Nebeviyyi teşkil-i cem'iyet eyleyüp de teberrüken okutmak gerçi aşhâb-ı güzîn (rıdvânü'llâhu te'âlâ 'aleyhim ecma'in) efendilerimiziñ zamân-ı 'âlilerinde ve daha sonra tâ altıyüz dört senesine gelinceye qadar de'b-i eşlâf-ı kirâmdan degil idiyse de târiğ-i mezkûrede ya'ni altıyüz dört senesinde Melik Efđal Muzafferre'd-dîn nâm bir pâdişâh âğâh-ı diyânet-penâh diyâr-ı Muşûl'da ol vaqtîñ kâffe-i 'ulemâ-yı 'ızâm ve meşâyih-ı kirâmını (s. 4) ve şulehâ-yı ulu'l-ihtirâmını ve 'avâm u havâs-ı kâffe-i âhâlî-i İslâm'ını da'vet ve ta'âmlar ve şekerler ve şerbetler bezliyle bast-ı mevâ'id-i ni'met eyleyüp kemâl-i ta'zîm ve 'aşk u şevk-i 'azîm ile mevlid-i şerîf kırâ'at ve herkesiñ o cihetle me'vâlarını keenne bağı cennet ve dürçe-i derûnlarını pür-ferâğ u meserret eyledi. İşte ol-zamândan ya'ni yedi yüz on senesinden beru Mekke-i Mükerreme ve Medîne-i Münevvere'de ve Şâm-ı Şerif ve Quđüs-i şerif ve Haleb ve

³⁹ “Nerede olursam olayım, nerede ikâmet edersem edeyim hiç terketmeksizin” anlamında bir ibare.

sâ'ir kâffe-i bilâd-ı Arabistân ve Belh ve Buḥârâ'da ve dârü'l-ḥilâfetü'l-aliyye olan İstanbul'da ve diyâr-ı Anaṭolı ve Rûm ili memâlikinde her sene mevlid-i şerîf kırâ'at itdirilmektedir. Bu taḳdîrce bunuñ ḥaḳḳında⁴⁰ "لا تجتمع أمتي على الضلالة" ḥadîs-i şerîfi muḳtezâsına bayağı icmâ'-ı ümmet vâkı' olmuşdur. Aşlâ 'ulemâ-yı dîn-i mübîn ve fuḫâlâ-yı güzîn ve muḥaḳḳıḳîn ve müdeḳḳıḳîn taraflarından bir zât redd ü i' tirâz yolına zâhib olmayup cümlesi ḳabûl ve taḥsîn eylemişdir. Fi'l-vâkı' bida' vü bidâ'a ve bid'at baların kesriyle şonradan ihdâs olunmuş bir şey dimekdir. Ancaḳ bu bid'at iki dürlü olup birisine bid'at-ı seyyie ve bid'at-ı ḳabîḥa dinür ki bunuñ ḥaḳḳında

"كل بدعة ضلالة و كل ضلالة في النار"⁴¹ buyurulmuşdur. Ve birisine bid'at-i ḥasene ta'bir olunur. Meşelâ ezḳâr için tesbîḥ ve ta'âm için ḳaşıḳ isti' mâl eylemek ve ezân için minâre yapmak gibi. İşte mevlid-i şerîf kırâ'at itdirmek bid'at-ı ḥasene-i mübârekedendir. Bunu taḳbîḥ eylemek ma'âza'llâh büyük ḥatâdır. Ḥaṭṭa 'ulemâ-i zamân İbnü'l-Cezerî ve İbn-i Ḥacer Haysemî buyururlar ki bu mevlid-i şerîf ḥaḳḳında ne ḳadar tekellüfler ve ta'zîm ü tekrîmler ve şarf-ı nuḳûd u mevcûdlar ve bezl-i mechûdlar idilse yine azdır, yine lâyıḳıyla ḥaḳḳı edâ olunamaz. Binâen 'aleyh İmâm Buşîrî ḥazretleri Ḳaşıde-i Bürde'niñ bir beytinde:

دع ما ادعتم النصارى في نبهم

42 و احكم بما شئت مدحا فيه و احتكم

diye buyurmuşdur ki ma'nâsı Naşârâ'nıñ peygamberleri ya'ni Ḥazret-i 'İsâ 'aleyhi's-selâm ḥaḳḳında iddî'â eyledikleri ya'nî Allâh'ın oğludur didiklerini terk ile ya'ni onların iftirâ (s. 5) ve bühtân eyledikleri mişillu sen daḫi Muḥammed 'aleyhi's-selâm Allâh'ın oğludur dime. İşte bu sözi geçdikden şonra Ḥazret-i Muḥammed 'aleyhi's-selâmın ḥaḳḳında medḥ ü şenâ cihetinden her neyi murâd ider iseñ ḥükm eyle ki ne ḳadar medḥ eyleseñiz lâyıḳı vechle medḥ ü şenâsını edâ idemezsiniz dimekdir. Fi'l-vâkı' ba'zı 'ulemâ inkâr eylediler ise de mevlid cem'iyyeti diyerek 'aḳd-i cem'iyet eyleyüp de anıñ zımnında birṭaḳım velîme-i izdivâc ve velîme-i ḥitânda 'avâm nâsın yapıḳları gibi defler ve ṭâbullar ve sâ'ir âlât-ı lehvîyeler isti'mâl ve aşl-ı mevlid-i şerîf añlaşılmaz mertebe fâḫiş teğanniler eyleyenleri inkâr eylediler yoḫsa aşl-ı mevlid-i şerîf-i nebevîyi inkâr eylemediler. Çünkü bu mevlid-i şerîf kırâ'atini icrâ eylemek muṭlaḳa ol Resûl-i â'zam-ı Ḥudâ ve maḥbûb-ı ekrem-i Mevlâ'ya muḥabbetden nişân eyleyeñi ve aşlâ zımnında muḫâlif-i şer'-i şerif bir şey'

⁴⁰ "Ümmet, dalâlet üzerine birleşmez." (Tirmizî, Sünenü't-Tirmizî, C: 14, Hadis no: 2167, Çağrı Yay., İstanbul 1992, s. 466.

⁴¹ "Bütün bid'atler dalâlettir ve bütün dalâletler cehenneme götürür." Sünen-i İbni Mâce Tercemesi ve Şerhi, C: 1 (hzl.: Haydar Hatipoğlu), Kahraman Yay., İstanbul 1982, s. 69.

⁴² "Hristiyanların nebilerine dediklerini dememek şartıyla Hz. Peygamber'i öv övemediğin kadar." Bu beyitteki ifade Hz. Peygamber'in bir ḥadîs-i şerifine dayanmaktadır: " Hristiyanların (peygamberleri) İsâ'yı övmeye aşırn gittikleri gibi siz de beni övmeye aşırn gitmeyin."

bulunmadığı “من أحب شيئاً فقد أكثر ذكره”⁴³ medlûlınca bî-iştibâhdır. Ve ol Maḥbûb-ı Ḥudâ'ya maḥabbet ve sünnet-i seniyyesine imtişâl ve şerî'at-ı muṭahharasına itâ'at ise elzendir ki Allâhu Zü'l-celâl Süre-i Âl-i 'İmrân'da: “قل إن كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله”⁴⁴ buyurmuşdur. Bu âyet-i kerîmeniñ ma'nâ-yı şerîfini güzelce bilmek sebab-i nüzûlını bilmek ile ḥâsıl olur. Şöyle ki bir gün Resûl-ı â'zam-ı Ḥudâ 'aleyh-i efdâlü't-taḥâyâ efendimiz ḥazretleri kendüsine yeñice peygamberlik geldiği şıralarda Mescid-i Ḥarâmda ḥuzûr-ı Ka'be-i mu'azzamaya varup gördi ki birtakım kefare-i Kureys 'ibâdet-i bâtila ile tapdıkları putlarını önlerine koyup üzerine deve kuşu yumurtaları aşup ve kulaklarına küpeler takup secde etmekle meşgûl oluyorlar. Ol zamân Ḥazret-i Peygamber Efendimiz şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi vesellem buyurdu ki: “Ey Kureys tâ'ifesi v'allâhu'l-'azîm sizler pederiñiz Ḥazret-i İbrâhîm ve Ḥazret-i İsmâ'îl 'aleyhimâ's-selâmıñ millet-i pâkizesine muḥâlîf idiyorsunuz. Bu vechle nefsü'l-emrde ma'bûdun bi'l-ḥaḳḳı li'l-ḥaḳḳ olan Allâh-ı zü'l-celâliñ 'ibâdetini terk ve bâtil olarak bilâ-fâ'ide böyle kendü elleriñiz ile ḥacerden ve şecerden yapıđıñız putlara 'ibâdet idiyorsunuz.” Ol-vaḳt ol kâfirler de didiler ki: “Bizim bu putlara tapdığımız mücerred, bizim Allâh-ı zü'l-celâli sevdiğimizdir ki bunlar bizi Allâh'a yağın eylesinler, yoḫsa nefsü'l-emrde aşıl bizim ma'bûdumuz Allâh-ı zü'l-celâldir.” Ol-vaḳt (s. 6) Cenâb-ı Rabbü'l-'âlemîn işbu âyet-i kerîmeyi bi'l-inzâl buyurdu ki; Yâ Muḫammed cenâb-ı sa'âdet-me'âbıñ şu kâfirlere beyân idüp di ki: “Eğer sizler şahîhen Allâh'ı sever oldıñız ise baña ittibâ' idiñiz. Eğer sizler baña tâbi' olur iseñiz Allâhu Zü'l-celâl ḥazretleri dağı sizlere maḥabbet eyleyüp sizlerden râzı ve ḥoşnûd olur, yoḫsa 'ibâdetu'llâhı terk eyleyüp de puta tapdıđıñızdan râzı olmaz ve sizlere maḥabbet eylemez dimekdir.” Şimdi bundan bilâ-şübhe ma'lûm oldu ki kulların Ḥazret-i Resûlullah'ı cân u dilden maḥabbet-i şahîha ile sevmeleri be-heme elzendir. Çünkü maḥbûba maḥabbet maḥbûba itâ'at ile olur ve maḥbûba itâ'at muḥabbetden neş'et ider ki insân 'âşî oldığına maḥabbet eylemez ve sevdiğine 'âşî olmaz. Belki yolına cânını fedâ ve ḳurbân ider. Nitekim Ḥazret-i Mevlânâ ḳuddise sırruhu'l-'aziz Meşnevî-i Şerîf'inde:

An direm dâden şahîrâ lâyıkest

Cân süpürden ḥôd seḫâ-yı 'âşîkest⁴⁵

diye buyurmuşdur ki, ma'nası bir kimseniñ diğer bir kimseye para virmesi seḫâ ve cömerdlere lâyıkdır ancak cânını fedâ itmesi 'âşîk-ı ḫaḳîkî olan zâtların seḫâvetidir. Ya'ni 'âşîk olan para nerede ḳaldı, maḥbûbı yolına cânına virir dimekdir. Ve kezâlik şâḫîb-i tefsîr Ebu'l-Leys-i Semerḳandî ḥazretleri ba'zı şu'arâyı büleğâdan nakille bu maḳâma münâsib bir ḳıṭ'a îrâd ider:

تعصى الاله وأنت تظهر حبه

⁴³ “Kim bir şeyi çok severse onu çokça zikreder.”

⁴⁴ “De ki; Eğer siz Allah'ı seviyorsanız, bana uyun ki Allâh da sizleri sevsin.”

(Kur'an-ı Kerîm Meâlî (naz: Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin), 3/31, DİB Yay., Ankara 2001, s. 53.)

⁴⁵ “Herkesin bağışısı cömertliği nispetindedir. Mal cömerdine yakışan malından vermektir. Ancak âşîkların cömertliği canını feda etmesidir.”

فيع هذا الذى فى الفعال بد

لو كان حبك صادقا لأطعته

⁴⁶إن المحب لمن يحب مطيع

ma' nâsi da "Ey Allah'a âsî olan kimse sen Allâh'a âsî olursañ hâl bu ise yine muhabbeti izhâr ve du'â idersin ya'ni hem Allah'ı severim dersiñ ve hem de emr-i şerîfini tutmaz ve nehyinden ictinâb eylemezsin. İşte seniñ bu hâliñ ef'âl ü ahvâl içinde pek ağreb bir hâldir. Çünkü eger seniñ muhabbetiñ şâdıka olaydı emr-i şerîfini tutup nehyinden ictinâb ider idiñ." Zîrâ maḥabbet-i şahîḥa ile muḥibb olan kimse sevdiği zâta muḥîc olur demekdir. Ḥazret-i Fahr-i Âlem şalla'llâhu te'âlâ 'aleyh-i ve's-sellem Efendimiz bir gün ber-vech-i âtî bir ḥadis-i şerîf buyurdılar ve bu ḥadis-i şerîfi muḥarricîn kirâmından ba'zıları (s. 7) Enes bin Mâlik raḍiya'llâhu te'âlâ 'anh ḥazretlerinden taḥric eyledi ise de İmâm Buḥârî ḥazretleri Ḥazret-i 'Ömer raḍiya'llâhu te'âlâ 'anh ḥazretlerinden taḥric-i rivâyet eyledi. Şöyle ki:

وعن أنس رضي الله تعالى عنه انه قال رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم لا يؤمن أحدكم حتى يكون أحب إليه من نفسه و ماله و ولده و الناس أجمعين وفي حديث عمر أنه قال أنت أحب إلي يا رسول الله إلا من نفسى التي بين جنبي فقال له صلى الله تعالى عليه وسلم لا تكون مؤمنا حتى يكون أحب إليك من نفسك فقال عمر والذي أنزل عليك الكتاب لأنت أحب إلي من نفسى التي بين جنبي فقال رسول الله له صلى الله تعالى عليه وسلم الآن يا عمر قد تم إيمانك

ma' nâ-yı münifi de Enes bin Mâlik raḍiya'llâhu te'âlâ 'anh ḥazretlerinden şöyle rivâyet olındı ki: Ḥazret-i Fahr-i Âlem şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve-sellem Efendimiz buyurdılar ki: "Ey benim aşḥâb-ı kirâmım siziñ hiç biriñiz mü'min olamaz tâ ki ben anıñ cânından mâlından ve veledinden ve vâlidinden ḥâşılı anasından ve babasından ve cümle insanlardan daha ziyâde sevgili olıncaya kadar." ve Ḥazret-i 'Ömer raḍiyallâhu te'âlâ 'anhüñ rivâyet eylediği ḥadis-i şerîfinde şöyledür ki: Ol zamân Ḥazret-i 'Ömer buyurmuş ki: "Yâ Resûla'llâh Cenâb-ı Sa'âdetiñ benim 'indümde herkesden ve her şeyden ziyâde sevgilisin." der. "Ammâ lâkin iki yanımıñ ara yirinde bulınan cânımdan daha ziyâde sevgili degilsin. Ya'ni bi't-tabîcânım daha kıymetlidir." Ol vaḳt Ḥazret-i Peygamber şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve-sellem Efendimiz Ḥazret-i 'Ömer'e ḥitâben buyurdı ki: "Yâ 'Ömer ben seniñ 'indiñde cânımdan daha ziyâde sevgili olıncaya kadar seniñ îmâniñ tamâm olmaz." Ol-vaḳt Ḥazret-i 'Ömer daḥi: "Yâ Resûla'llâh şol Ḥazret-i Allâh-ı Zü'l-celâl'e yemin iderim ki seniñ üzeriñe Kitâb-ı Qur'ân-ı 'Azîmü's-şâm inzâl eyledi. Cenâb-ı Sa'âdetiñ benim 'indimde iki yanımıñ ara yirinde bulınan cânımdan daha sevgilidir." Ol-vaḳt Ḥazret-i Peygamber şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve-sellem: "Yâ 'Ömer işte şimdi îmâniñ tamâm oldı" diye buyurdı demekdir. Ḥâşıl-ı kelâm cümle 'ibâdu'llâh Cenâb-ı Maḥbûb-ı Ḥudâ 'aleyhi efḍalü't-taḥâyâ Efendimiz ḥazretlerini cânından ziyâde sevmek farzdır ve vâcibdir ve pek lâzımdır. Öyle ise zât-ı Muḥammediyyelerine ḥürme-

⁴⁶ Ey Allah'a âsî kimse, Hem Allâh'a âsî olursun hem de Allâh'a muhabbetini izhâr edersin. Senin bu hâlin, yaptıkların çok garip bir hâldir. Çünkü senin muhabbetin eğer sadık, gerçek sevgi olsaydı Allâh'ın emirlerini yerine getirir, ona itaat ederdin."

ten ve şân-ı (s. 8) ‘âfîlerine ta‘zîmen menkabe-i vilâdet-i pâkîzelerini yâd eylemek ya‘ni gerek manzûmen ve gerek mensûren te’lif olmuş olan mevlid-i şerîf risâlelerini okutmak ve dinlemek ve anıyla kalbleri münşerih olmak ve derûnlarında nûrânîyyet ve mesrûriyyet ve memnûniyyet hâsıl olarak teyemmün ve teberrük eylemek lâzımdır. Zîrâ yukarıda zikr olındığı gibi ol-vechle mevlid-i şerîfi tilâvet itdirmek zât-ı vâ-berekât-ı Muhammediyelerine maḥabbet eylemekden nişân ider, hemân cenâb-ı Rabbü’l-‘âlemîn Peyğamber ve Şefî‘imiz ve dü-cihânda Velîyyü’n-nî‘ metimiz Efendimiz hazretlerine olan maḥabbet ü‘ubûdiyyet ve intisâblarını yevmen-fe-yevmen müzdâd ve gönüllerimizi pür-şâd eyleye, âmîn. Gelelüm bir miqdârda ‘alâ tarîkı’l-icmâl ve’l-icâz ol-vechle maḥabbet-i Muhammediye üzerine terettüb edecek fâ‘ideleriñ terettüb-i maḥabbet-i mezkûra maḥabbet-i şâdıka vü şahîha olmağla meşrûtdur, yoḥsa yalnız lisân ile “*Ben severim.*” diyüp de “يقولونه بألسنتهم ما ليس في قلوبهم”⁴⁷ âyet-i kerîmesi mişillü kalbiñ muḥâlîf bir hâlde bulunması câlib-i fevâ‘id olamaz. Zîrâ aña bir evliyâ-i kirâmdan Şeyḥ Şibli Hazretleri⁴⁸ “سميت الحبة محبة لأنها تحو عن القلب ما سوى المحبوب” buyurur ki ma‘nâsı: Muḥabbete maḥabbet tesmiye olunmuşdur ki, aşl-ı maḥabbet muḥîb olan kimseniñ kalbinden maḥbûbdan ma‘adâ seni maḥv ider dimekdir. Kuşaḫalı meşhûr İbrâhîm Efendi’niñ ebyât-ı mürsidânesinden bir beyt Şibli’niñ kelâmını mü‘eyyed ve bu maḫâma pek münâsibdir. Lâkin mısrâ‘-ı evveli ḫâtırına gelemediğinden min gayri ḫaddin bir mısrâ‘-ı evvel tertib idiverdim. Şöyle ki:

Hazret-i Ḥaḫḫ’uñ cemâl-i pâkine ‘aşık olan

Ḥâne-i kalbinde Ḥaḫḫ’dan gayrı mihmân istemez

Şimdi bu maḥabbet-i şâdıka-i Muhammediye üzerine ber-vech-i âti terettüb idecek fâ‘ideleriñ ta‘dâd u şübütlerine kütüb-i mu‘tebere-i İslâmiyye’niñ kâffesinde bi’l-ittifâḫ ḫükm olunmuşdır. (Evelkisi) ol-vechle maḥabbet-i Muhammediyye ile maḥabbet olan kimseniñ cennet-i a‘lâda ol maḥbûb-ı Ḥudâ ‘aleyhi efdâlü’t-taḫâyâ Efendimiz hazretleriyle beraber olmasıdır, ya‘ni cennet-i (s. 9) firdevs-i a‘lâda pek yaḫîn komşu olmasıdır. Zîrâ Hazret-i Seyyidü’l-enbiyâ ‘aleyhi efdâlü’t-taḫâyâ Efendimiz Enes bin Mâlik raḫıya’llâhu ‘anhdan rivâyet olunan bir ḫadıṣ-ı şerîflerinde “من أحب سنتي فقد أحبني ومن أحبني كان معي في الجنة”⁴⁹ diye buyurmuşdur ki ma‘nâsı-ı münîfi; “*Eger bir kimse benim sünnet-i seniyyemi sevse ya‘ni maḥabbet eylese beni sevmiş olur ve bir kimse beni sevse cennet-i a‘lâda benimle beraber olur.*” dimekdir.

Meşnevî:

Her ki kalbinde amîñ var ḫubb-ı maḥbûb-ı ilâh

⁴⁷ “Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler.”. (Kur’an-ı Kerim Meâlî, 48/11, s. 511.)

⁴⁸ “Muḥabbet, kalpten sevginin dışında olan herşeyi sildiği için muḥabbet diye isimlendirilmiştir.”

⁴⁹ “Kim benim sünnetimi sever ise beni sevmiş olur. Beni seven kimse ise cennette benimle beraber bulunur.” Tirmizî, Sünenü’t-Tirmizî, C: 14, Hadis no: 2678, Çağrı Yay., İstanbul 1992, s. 46.

Cennet-i a' lâda komşusu olur bî-iştibâh
 Çün hadîsinde buyurdı Hâzret-i Hayrû'l-beşer
 Ki ma'îşette olur her kim beni cândan sever
 Cennet-i firdevs-i a' lâdır ma'âmı mu'laqâ
 Andadır zîrâ ma'âm-ı hâzret-i dâst-ı Hudâ
 Öyle ise mevlid-i pâki okut var 'aâşkla
 Göresin tâ ki cemâl-i pâkini şad-şevkle
 Âh bu 'âlemde ne devlet ve ne ni' met Fevziyâ
 Kim okutsak mevlid-i pâk-i Resûl'i dâ'imâ

Ve ol fevâ'id-i şerifenin ikincisi Efendimiz şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem ile ma'îyyetden başka cümle nebîler ve şadıklar ve şehîdler ve şâlihler hâzarâtıyla da'hi ma'îyyet ü murâfaqatda bulunmaqdır ki cenâb-ı Hudâ celle ve 'âlâ süver-i Kur'âniyye'den Sûre-i Nisâ'da “ومن يطع الله والرسول فأولئك مع الذين أنعم الله عليهم من النبيين”⁵⁰ buyurmuşdur ki ma' nâ-yı şerîfi; şol kimse ki Allâh'a ve Resûl'llâh'a ma'habbet ider, işte anlar ya' ni anlara itâ'at u ma'habbet eyleyenler şol bir zâtlar ile cennet-i a' lâda ma'îyyetde ve murâfaqatda bulunurlar ki anlarıñ üzerlerine Allâhu Zü'l-celâl cennet ü cemâl ni' metleriyle in'âm u ikrâm eyledi ve anlar peygamberler ve şadıklar ve şehîdler ve şâlihlerdir dimekdir. Ve bu âyet-i kerîmenin sebebi-nüzûlî şöyledir ki; Hâzret-i Peygamber şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Efendimiz'in Şevbân nâmında bir kölesi var idi ki câmından ziyâde Hâzret-i Peygamber Efendimiz'i sever ve aşlâ huzûr-ı şerîfinden mufâreqata ta'hammül idemez. Hâşılı hiç ayrılamaz idi ki dâ'imâ huzûr-ı pür-nûr-ı şerîfnde ve hıdmetinde bulunmaq ve cemâl-i pâkini görmek ile mütesellî olur ve anıyla fâhr u mübâhât ider idi. (s. 10) Hâl böyle iken günlerden bir gün Hâzret-i Şevbân ağlayarak ve hüzün ü melâl âşârı vechinde nümâyân olarak huzûr-ı Hâzret-i Resûl'llâh'a geldiği ve Efendimiziñ da'hi kendüsini ol hâl üzere gördiği cihetle kendüsine Efendimiz şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem “Yâ Şevbân saña ne olmuş ki ben seni bugün müteğayyürü'l-hâl ve mahzûn u münkesirü'l-bâl görüyorum.” buyurması üzerine Hâzret-i Şevbân cevâbında: “Yâ Resûl'llâh kuluñuzuñ cism-i 'âcizânemden bir derd ü marâz ve diğeri gûyâ bir elem ü keder yokdur. Ancağ bu 'abd-i memlûkuñuz Efendimize fevka'l-gâyeye 'âşık ve ma'habbet-i şâdik olmağla bir da'kiğa ve belki bir şâniye cemâl-i şerîfinizi görmemeğe ve meclis-i pâkiñizden ayrılmaga ta'hammül idemiyorum. Hâl-bu ise şunı tefekkür eyledüm ki yarın rûz-ı kıyâmetde Efendimiz elbette cennet-i firdevs-i a'lâya bî'l-'izzî ve'l-iclâl dâhil olup kuluñuz aşlâ cennete giremedigim ve şâyed gürsem bile Efendimiz derece-i 'ulyâ ve kuluñuz derece-i süflide bulındığım hâlde cemâl-i nürâniyyet-i iştîmâl-i pâkiñizi her-bâr görememeğe nasıl müte'hammül olacağım ve hâsret ü iştîyâkıñıza ne vechle müte'hammül olacağım.” dedi. Ol-zamân cenâb-ı Hudâ celle ve 'âlâ; “Yâ Muhammed Şevbân'a söyle ki ben Âzîmü's-şân

⁵⁰ “Kim Allah'a ve Peygambere itaat ederse, işte onlar, Allah'ın kendilerine nimet verdiği peygamberlerle, siddiklarla, şehidlerle ve iyi kimselerle birlikte dirler.” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 4/69, s. 88.)

kendüsini dünyâda cemâl-i pâkiñi müşâhede ve meclis-i pâkiñe müdâvemedan mah-rûm eylemediğim gibi rûz-ı âhîretde dañi cemâl-i pâkiñden mahrûm ve meclis-i tâb-nâkiñden dûr ve mechûr eylemem.” buyurmak için maqâm-ı tebşîr ü tesliyyede işbu âyet-i kerîme inzâl buyurdi.

Meşnevî:

Her ki Allâh’a itâ‘ at hem Resûl’e inkıyâd
Eyleye qalbin ider Mevlâ anıñ dâreynde şâd
Çün nebîler hem de şiddik u şehîd ü şâlihîn
Hep olurlar bi’l-ma‘iyye dâr-ı hulde dâhilîn
Âh ne devlet anlara bir kimse ger olsa refik
Şavb-ı maqşûda hemîşe yolları ni‘ me‘t-‘tarîk
Ni‘ met-i ‘uzmâ ile Haqq kıldı in‘âm anlara
Hem de ikrâm-ı ‘azîmle kıldı ikrâm anlara
Enbiyâ vü evliyâ şeh-râhını tüt Fevziyâ
Tâ bulasın şübhesiz fevz ü necât rûz-ı cezâ

Ve ol fevâ'id-i şerîfeniñ üçüncisi mağabbet-i Muhammediyye'niñ hâlden ve muhalleden cehennemde yanup (s. 11) aşlâ cehennemden çıkmıyacak bir kâfirin bile iki parmağı arasından şoğuk şu peydâ olup içmesi ve anuñla sâ'ir ehl-i cehenneme nisbetle bir miqdâr harâreti teskîn olunmasıdır. Şöyle ki haqqında dâ'imâ cehennemde hâlden ve muhalleden kalması ve dâ'imâ 'alevli ve yalınlı ve şiddetli âteşler de yanması beyânında “تبت يدا أبي لهب”⁵¹ sûre-i celîlesi nâzile olan şerrü'l-a‘mâmdan Ebu Leheb-i bed-mezheb 'aleyh-i mâ-yestahaqq Hazret-i Peyğamber şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Efendimizin 'âlem-i dünyâyı teşrîf buyurdukları zamân kendüsine Şuveybe nâm câriyesi müjde eyledikte ferahlanup câriye-i mezbûreyi âzâd eylediği cihetle her ne kadar şekâvet-i ezeliyyesi muktezâsı sonradan küfr ü şirkinde ısrâr ve zât-ı Hazret-i Peyğamberi'yi ızrâr ve hayli hasârâta ictisâr eylediyse de hîn-i vilâdet-i pâkize-i Muhammediyyede ızhâr-ı meserret u memnûniyyet eylediğini câriyesini âzâd eylediği işbât eylemiş olduğundan Hazret-i Peyğamber Efendimiz'in dünyâyı teşrîf buyurduğu işneyn gicesine müşâdif olan her hefte Pazar irtesi merkûmuñ iki parmağı ara yirinden zât-ı Peyğamberi'ye hürmeten şoğuk şu peydâ olur ve kâfir-i merkûm dañi andan içer ve ol-vechle bir miqdâr harâreti teskîn olur, diyerek kütüb-i siyer ve tefâsiriñ ba'zılarında mestûrdur. Şimdi bundan 'ibret almalı ki muhalledün fi'n-nâr olan bir kâfir-i fâcir-i mâkir sâbıkan Hazret-i Mağbûb-ı Hudâ'ya bir miqdâr mağabbet itmiş olması sebebiyle hâlâ cehennemde ber-vech-i mefrûh şoğuk şu içmek ni'metine nâ'il olmuş. Yâ mü'min ü muvaḥḥid olan ümmet-i Muhammed zât-ı pâk-i Muhammediyye'ye mağabbet eyleyüp de muğabbeti muktezâsı mâh-ı mevlid-i şerîfde hâl u kudretince ta'âmlar şekerler ve şerbetler bezl iderek cem'iyet-i 'ağd eyleyüp kemâl-i ta'zîm ü tekrîm ile mevlid-i şerîf-i nebevîler kırâ'at itirdiği ve

⁵¹ “Ebû Leheb'in elleri kurusun.” (Kur'an-ı Kerim Meâlî, 111/1, s. 603.)

ızhâr-ı feraḥ u şâd-mânî eylediği hâlde ‘acabâ cânib-i celîl-i Ḥaḳ’dan ne derece ücûr u meşûbâtlara ve füyûz u berekâtlara ve yevm-i âḫiretde ne dürlü derece-i ‘âlîlere nâ’il olur. *Allâhümme yessir lenâ zâlike dâ’imen ma’a şıḫḫati’l-bedenî ve mezîdü’l-ferahî ve ’s-sürûrî ve ziyâdeti’n-ni’ amî ve ’l-ḫayri’l-mevfûrî.*

Mesnevî:

Şübhesizdir cân u dilde olsa ger ḥubb-ı nebî

Cümle âfât u belâyâdan ḫalâş eyler seni

(s. 12) Sâbıḳan küffârdan bir kimse sevmişdi anı

Şimdi nîrânda şoḡuḳ şu saḳy ider Rabb-i Ğanî

Bâ’ iş-i ‘izz ü sa’âdet oldu ḥubb-ı Muştafâ

Bâdî-i fevz ü selâmet oldu ḥubb-ı Muştafâ

Ḥubb-ı pâki mürde-i şad-sâleyi iḫyâ ider

Hem cehennemde yanan âteşleri itfâ ider

Eyle taşdıḳ Fevziyâ çünki eşaḫdır bu kelâm

Hem de rûh-ı pâkine di eş-şalaṫü ve ’s-selâm

Ol fevâ’id-i şerîfeniñ (dördüncüsü) kalbinde şonradan maḫabbet-i Muḫammediyye peydâ olan kâfir ve kâfireniñ ol mâye-i maḫabbet sebebiyle şeref-i İslâm ile müşerref olup devlet-i ‘uzmâ-yı ebediyye ve sa’âdet-i kübrâ-yı sermediyyeye nâ’il olmuşdur. Şöyle ki ‘ulemâ-yı ‘ıẓâm ve meşâyih-i kirâmdan Muḫammed bin Ḥâtem rahmetu’llâh ḫazretleri ḫikâye ider ki diyâr-ı Mısrıyye’de ümmet-i Muḫammediyye-i şâdıḳadan bir ‘âşık-ı zât-ı şerîf var idi ki dâ’imâ sünnet-i seniyye-i Muḫammediyye ve şerîf-at-ı muşahhara-i Aḫmediyye üzre sülûk ider ve kemâl-i ‘aşḳ u muḫabbetinden nâşi Ḥazret-i Nebîyy-i zî-şânîñ ism-i mübâreki her nerede ve her ne zamânda yâd olınsa ‘aşḳ u şevḳından nâşi aḡlar ve şalât u selâm getirür idi. Bunuñla beraber her sene mâh-ı mevlid-i şerîf geldikte on ikinci gicesi ‘azîm ziyâfetler tertîb eyleyüp ‘ulemâ vü şulehâ vü meşâyih ve fukarâ vü zu’afâyı da’vet ve ta’âmlar ve şekerler yedirdikten ve şerbetler içirdikten ve sadaḳalar ve iḫsânlar bezl eyledikten sonra cem’iyyet-i ‘azîme ve ta’zîmât-ı fevḳa’l-‘ade ile mevlid-i şerîf-i cenâb-ı Nebevî’yi tilâvet itdirmekle ol leyle-i mübârekeyi iḫyâ ve ümmetiyyet-i şâdıḳalık âdâbını icrâ eyler idi. İşte ber-vech-i meşrûḫ bir mevlid gicesi bâ-‘aḳd-i cem’iyyet mevlid-i şerîf tilâvet itdirdi ise pek yakîn ḳomşusu bulınan bir Yahûdiyye ḫâtûn zevci olan Yahûdî’ye su’al idüp: “*Bu bizim ḳomşumuz bulınan Müslümân her zamân bu vechle tertîb-i cem’iyyet ve herkesi da’vet ve ḫânesiniñ dâḫil ü ḫâricinde pek çok ḳandiller ve fânûslar îḳâd u isrâc eyleyüp etrâf u eknâfı nûr ile münevver eyler. Bunuñ sebab ü ḫikmeti nedir?*” dedi. Zevci daḫi cevâbında: “*Eved bunlar Müslümânlar’dır ve bu gece bunlarıñ nebîleriniñ dünyâya geldiği gicedir. Bin’en-‘aleyh bu vechle bu geceyi iḫyâ iderler.*” dedi. Ba’deḫ mezbûre Yahûdiyye firâşına yatıp uyuduğı hâlde rû’yasında (s. 13) gördi ki; bir zât-ı şerîf zuhûr eyledi ki cemâl-i şerîfiniñ nûr ‘âlemi münevver ve mübârek râyiḫası cihâmı mu’atṫar eyledi ve birṫaḳım âsumândaki yıldızlar gibi nûrlu yüzlü ve güzel ḳoḳulu zât-ı şerîfler daḫi etrâf-ı erba’asını iḫâta eylemiş olarak gelüp ol mevlid oḳutan ḫâ-

neye dâhil oldılar ise ol hâtûn varup kapuda tûran bir kaç zâtlara: “*Bu hâneye dâhil olan zât-ı nûrânî-likâ kimdir ve bu hâneye niçün gelmişdir?*” diyerek su’âl eyledikde anlar daği cevâbında: “*Ey hâtûn bu zât-ı ahsenü’s-sıfât âhir zamân Peygamberi ve cümle peygamberleriñ eşref ü enveri olan Hazret-i Muhammedü’l-Muştafâ ‘aleyhi efdalü’t-tahâyâ Efendimiz ve efrâfında bulunanlar daği haklarında*” أصحاب كالنجوم بأيهم

اقتديتم اهتديتم⁵² buyurmuş olduğu aşhâb-ı güzîn rıdvanu’llâhu te’âlâ ‘aleyhim ecma’in hâzarâtıdır. Bu hâneniñ şâhibi bulnan zât daği kendüsiniñ ‘âşık-ı şâdik-ı ümmetlerinden birisi olup her sene bu vechle ol Nebî-i zî-şânîñ düyâyı teşrifi gicesini ihyâ ve mu’âmelât-ı muqaddeseler icrâ eylediği cihetle hânesi münevver ü mu’athtar olmağla beraber cenâb-ı Haqq’ın rahmeti ve bereketleri nâzil ü hâsıl olsun diyerek lutfen ve tenezzülen hânesini teşrif buyurdu.” diye cevâb virdi. Ol zamân ol Yahüdiyye: “‘Acabâ ben bu kapuda bekleyüp uşaruya çıkdığı zamân mübârek el ve ayaklarını öpsem ve bir iki mes’elecik su’âl eylesem râzı olup cevâp virir mi?’” diyerek su’âl eylediyse anlar daği: “‘Kapuda beklemek ne hâcet zîrâ ol zât-ı hamîdetü’s-sıfât gâyet merhametlü ve tevâzu’lu ve ümmet-i şâdikalarını muhabbetlü bir zât-ı şerifdir. Hâde hemân bî-muhâbâ içerüye gir ve huzûr-ı şerifine var ve her ne su’âl idecek iseñ su’âl eyle.’” didiler. Ol vaqt mezbûre-i Yahüdiyye içerüye dâhile olup “Yâ Resûlu’llâh” diyince Efendimiz hazretleri daği “Lebbeyk yâ mer’etü” diye buyurdu. Ol vaqt Yahüdiyye-i merkûme didi ki: “Efendim bu câriyeleriñiz cümleden ednâ bir hâtûn-ı hakîre bulndığım ve bâ-huşûş siziñ dîn ü milletinizde bulunmadığım hâlde ne ‘inâyete ü ihsân ve ne tenezzül ü tevâzu’ dur ki ‘Lebbeyk’” diyerek cevâb virdiñiz. Efendimiz daği “Eved, lâkin ben seniñ cemâliñde nur-ı îmân-ı leme‘ân ve lisânında (s. 14) zülâl-i tevhid-i nebe‘ân ider olduğımı müşâhede eylediğim cihetle bu vechle iltifât eyledüm.” diye buyurdu ise Yahüdiyye-i mezbûre daği: “Öyle ise yâ Resûlu’llâh bu câriye-i bî-çâreleriñizi ümmetlige kabûl buyurñiz ki ben ba‘dehü hezihî’s-sâ‘at Yahüdiligi bi’l-küllîye terk eyleyüp dîn-i mübîn-i İslâm’ı kemâl-i aşk u şevkla kabûl eyledim. Eşhedü en lâ ilâhe illallâh ve eşhedü enne Muhammeden ‘abduhu ve Resûluhu” didikden sonra hemân uykudan uyandıysa zâhir ü bâtınını feyz ü nûr ve ferağ u mesrûr ile mesrûr u şadân ve qalbini ‘aşk u şevkle mel’ân bir hâlde buldı. Bunuñ üzerine mezbûre: “Âh şu zevcem olan Yahüdi bir mahalle gitse de hemân huzûr-ı hâkim-i şerî ate varup İslâmiyyetimi ‘arz eylesem.” dimekte iken bağıteten zevci kendüsine didi ki: “Benüm mübârek hâtûnum, baña emr eyle ki bu ‘ağd olınacak cem‘iyyet-i mübâreke ve ziyâfet-i muqaddese de şarf olınacak ne kadar bâl ü şekerler ve kızılar ve tavuklar ve levâzım-ı sâ‘ireler lâzım ise söyle de gidüp bi’t-tedârik cümlesini getüreyim.” Ol zamân hâtûn didi ki: “Naşıl cem‘iyyet ve nasıl ziyâfet-i hayr ola.” Cevâbında zevci daği: “Bu gice seniñ ‘âlem-i rü’yâda müşâhede eylediğün ahvâli ben daği müşâhede eyledüm. Hazret-i Peygamber şalla’llâhu te’âlâ ‘aleyhi ve-sellem Efendimiz baña buyurdu ki: ‘Sen fuqaradansın kudretüñ yokdur, ancak zevceñe hıdmetde ve mu‘âvenetde bulun da sen daği ücür u meşûbât-ı cezilede kendüsine müşârik olup Allâhu Zü’l-celâl hazretleriñin ‘ind-i ma‘nevîsinde ve benüm ‘indimde maqbûl ve sa‘âdet dârına mevşûl evliyâu’llâh-ı kirâm zümresin-

⁵² “Ashâbım gökteki yıldızlar gibidir. Hangisine tâbî olursanız hidâyete erersiniz.” Kütüb-i Sitte (hzl: İbrahim Canan), Cilt: 12, Akçağ Yay., İstanbul (tarihsiz), s. 246.

den olasın.” Ol-vaqt ikisi birden Cenâb-ı Hâkîm'e hamd ü şükrlere iderek ve memnûn u mesrûr olarak ikisi birden huzûr-ı hâkimü'ş-şer'e varup dâhil-i dîn-i mübîn-i İslâm ve 'ulemâ vü şulehânın da'veti ve mevlid-i şerîfiñ kırâ'ati ile dil-şâd u be-kâm ve nâ'il-i merâm oldılar.

Meşnevî:

Bâ' iş-i nûr u sürûrdur şübhesiz hubb-ı Resûl
Her ki cândan sevdi anı buldı maşşûda vuşûl
Kâfirin gönlünde olsa ger maşabbet zerre-vâr
Cism ü cânını haramdır eylemek ihrâk nâr
Çünkü bî-şekk bâ-hidâyet olur encâm müslümân
Dü-cihânda olur elbet meskeni dârü'l-emân
(s. 15) Niçe küffâr gördi rü'yâda cemâl-i pâkini
İtdi îmân eyleyüp bûs dâmen-i tâb-nâkini
Fevziyâ nûrdur hâkîkatde o hubb-ı Muştafâ
Şems-âsâ kañğı kalbe girse eyler pür-şafâ

Ol fevâ'id-i şerîfeniñ (beşincisi) mevlid-i şerîfiñ tilâveti ol meclisde hâzır bulunan istimâ' eyleyenleriñ kirâren mirâren şalavât-ı şerîfe getürmelerine sebep olması ve ol-sebeble 'âmil ü sâmi'ânın dü-cihânda maşhar-ı füyûzât-ı Rabbü'l-âlemîn ve nâ'il-i şefâ'at-ı şefîü'l-müznibîn olmasıdır. Çünkü mevlid-i şerîfiñ eşnâ-yı tilâvetinde Efendimiz'in ism-i şerîfi kirâren mirâren zikr olunacağı tabî'dir ve her-çend ism-i şerîfi zikr olunduğça işiden kimseniñ şalavât-ı şerîfe getürmesi Hâşîye-i Beyzâvî'de Muşşâ Şeyh-zâde'niñ: “الأحوط أن تعمل بما اختاره الجمهور وهو وجوبها كلما جرى وذكره صلى الله تعالى عليه وسلم وإن ذكر في مجلس واحد ألف مرة”⁵³ buyurduğu gibi vâcibdür ki ma'nâsı ahvat olan seniñ cumhûr-ı 'ulemânın ihtiyâr eyledikleri kavil ile 'amel eylemekligiñdir. İşte o da Efendimiz şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellemiñ dâ'imâ zikr-i şerîfi cereyân eyledikçe şalavât-ı şerîfeniñ vâcibe olmasıdır dimekdür. Bâ-huşûş sultânü'l-âşîqîn Süleymân Efendi hazretleriñin eşnâ-yı mevlid-i şerîf risâlesinde:

Ger dilersiz bulasız otdan necât
'Aşkla şevkle idiñ eş-şalavât

Buyurduğu ve bu fakîriñ dañi *Qudsîyetü'l-ahbâr fî Mevlid-i Ahmedü'l-Muhtâr* nâm Türkî mevlid-i şerîf risâlesinde:

Ola bed' ü hatm her hayrû'l-keâm
Cân u dilden eş-şalâtü ve's-selâm

⁵³ “Bir amelde ihtiyatlı olan görüş, cumhurun seçtiği ile amel etmendir. Bir meclisde bin defa da zikr olunsa şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ zikrinin her geçtiği yerde ona şalavat getirmek vacibdir.”

Ve kezâlik *İcmâlü'l-kelâm fi Mevlidü'n-Nebî* 'aleyhi's-selâm nâm diger Türkî mevlid-i şerif risâlemizde:

Ravza-i tâb-nâkine her şubh u şâm

Eyle taqdim eş-şalâtü ve's-selâm

Ve kezâlik *Ḳudsiyyü's-sirâc fi Cemâl-i Bahşü'l-Mi'rac* nâm mi' râciyye-i şerife risâlemizde:

(s. 16) Biz ki olduk ümmet-i hayrû'l-enâm

Diyelüm gel eş-şalâtü ve's-selâm

Ve kezâlik *Ḳudsiyyü'l-minhâc fi İcmâl-i Bahşü'l-Mi'rac* nâm 'Arabî mi' râciyye-i şerife-i risâlemizde:

إن أردتم يا جماعة فتح أبواب المرام

حي قولوا اتفاقا الصلوة والسلام⁵⁴

dinildiği maqâmlarda elbette cümle ile beraber şalavât-ı şerife getirilmesi elzemdir. Zîrâ Cenâb-ı Allâhu Zü'l-celâl “يا أيها الذين آمنوا صلوا عليه وسلموا تسليماً”⁵⁵ buyurmuşdur ki ma'nâ-yı şerifi: “*Ey benim vücüd-ı vâcibeme ve ferdâniyyet ü vaḥdâniyyetüme îmân eyleyen kıllarım, benim Peygamber-i zî-şânım üzerine şalavât-ı şerife getiriniz ya'nî 'Allâhümme şalli 'ala Muḥammed' diyiniz ve teslîm eylemek ile teslîm idiniz ya'nî 'Es-selâmu 'aleyke eyyühe'n-nebî'*” diyiniz dimekdir. Ve şalavât-ı şerife getürmenîñ ise pek çok fevâ'id ü menâfi' -i dünyevî ve uhrevîyye müstelzim olması muḥakkıktır. Ḥattâ ekâbir-i aşḥâb-ı güzînden 'Abdurrahman Ebû Hüreyye ve 'Ammâr bin Yâsir raḍıya'llâhu 'te'âlâ 'anhümâdan ve anlar daḥi Ḥazret-i Faḥr-i 'Âlem şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Efendimizden rivâyet eylediklerine nazaran Efendimiz şöyle buyurmuşlar ki: “*Allâhu Zü'l-celâl bir melek ḥalk eyleyüp kendüsine cümle işidici olan maḥlûkâtîñ iştmesi kadar kuvvet-i simâ' i' tâ eyledi ve ol melek benüm kabr-i şerîfim üzerinde dâ'imâ kâ'im ü mevcûddur. Benüm üzerime hiç bir kimse yokdur şalavât-ı şerife getüre illâ şalavât-ı şerife getürdigi zamân ol melek ol kimseniñ ismini ve babasınıñ ismini zıkr iderek dir ki: Yâ Muḥammed, fülân oḡlı fülân ya'nî seniñ meşelâ İslâmbol'da yâḥûd Bağdâd'da ümmetleriñden falân oḡlı falân nâmında bir kimse Cenâb-ı sa'âdetme'âbiñ ism-i şerif-i pâkini yâd iderek üzeriñize şalvât-ı şerife getürdi.*” Ve kezâlik şahib-i tefsîr Ebû's-Su'üd'ün beyânına göre diger bir ḥadîs-i şerifinde Ḥazret-i Peygamber şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Efendimiz buyurdılar ki: “*Allâhu Zü'l-celâl ḥazretleri baña iki melek yaḳîn eyledi ki benüm ism-i şerîfim hiç bir kimseniñ yanında zıkr olnup ol daḥi benüm üzerime şalavât-ı şerife getürmez illâ ol melekler ol kimseye cevâb olarak: 'Ey şalavât-ı şerife getüren zât, Allâhu Zü'l-celâl seniñ günâhlarıñı 'afv u maḡfîret eylesün.' diyüp sâ'ir melâ'ike-i kirâm daḥi (s. 17) âmin dirler.*” Ve kezâlik İmâm Suyûtî ḥazretleriniñ “*Ed-Dürre'l-Mensûr*” nâm kitabında

⁵⁴ “İstek kapısını açmak isterseniz, haydi hep birlikte es-salatü ve's-selâm deyiniz.”

⁵⁵ “Ey iman edenler! Siz de ona salât edin, selâm edin.” (Kur'an-ı Kerim Meâli, 33/56, s. 425.)

şöyle mezkûrdur ki İmâm Beyhakî “Şu‘abu’l-İmân” nâm kitabında ve İbn-i ‘Asâkir ve İbnü’l-Manzur târihlerinde Enes bin Mâlik rağıyallâhu te‘âlâ ‘anh hazretlerinden taħric eylediklerine nazaran Hâzret-i Peygamber şalla’llâhu te‘âlâ ‘aleyhi ve sellem Efendimiz: “Siziñ kıyâmet güninde baña pek ziyâde yakîn olanıñız dünyâda benüm üzerime eñ çok şalavât-ı şerîfe getüreniñizdir. Bir kimse benüm üzerime cum‘a güninde ve cum‘a gıcesinde yüz kere ‘Allâhümme şalli ‘ala Muħammed’ diyerek şalavât-ı şerîfe getürmiş olsa Cenâb-ı Kâdıyu’l-Hâcât ol kimseniñ yüz hâcetiñi kaža ider, ya‘ nî yüz dürlü işini her ne ise bitürivirir, ol yüz hâcetiñ yetmişî âhıret hâcetlerinden ve otuzı dünyâ hâcetlerindedir. Bundan şoñra bir melek mü‘ekkil ü me‘mür iderek ol melek ol şalavât-ı şerîfeleri benüm kabır-ı şerîfime siziñ üzeriñize hediye idhâl idildiği ya‘ nî getirüldüğü mişillü getirüp ve idhâl eyleyüp ol şalavât-ı şerîfeleri getürmüş olan kimseye ismiyle ve on bañın nesebiyle baña haber virür ve ba‘dehu benüm yanumda bir beyâz şahîfe üzerinde sâbit kılar. Hâşılı ‘indimde ve huzûrumda bıraķur” diye buyumuşlar. ‘Âzîzim şalavât-ı şerîfeniñ fezâ‘ili hakkında buyurulmuş olan hadîş-i şerîfler ve nakl olınan aħbâr ve âsâr-ı münife ve hikâyât-ı şahîhalarıñ hadd ü hesâbı yokdur ve her ne kadar taħrîr ü taķdîr olınsa andan çokdur, ancak bu fakîr işbu risâle-i muħtaşarada nümüne olarak bir ikisini zikr eyledüm ki: “العارف تكفيه الإشارة وأما البليد فلا يفهم بألف شهيد”⁵⁶ Şimdi işbu mezkûrât u mestûrâtıdan ma‘lûm oldu ki okınan mevlid-i şerîfler ve eşnâsında getirilen şalavât-ı şerîfeleriñ cümlesi Efendimiziñ ravza-i muħtaħhara ve hücre-i mu‘atħaralarına me‘mûrlar vâsıtasıyla tebliğ ü işâl olunur.

Meşnevî:

Sem‘îne girdikçe nâm-ı hazret-i döst-ı Hudâ

‘Aşķla di eş-şalâtu ve’s-selâm yâ Muştafâ

Çünkü böyle dir iseñ vâşıl olup işbu haber

Hücre-i pâkinde muţlak şâd olur Hıyru’l-beşer

Çün buña me‘mür olur ba‘zı melâ‘ik dâ‘imâ

İsm ü resmüñle seni ihbâr iderler muţlaķa

(s. 18) Şöyle dir ki yâ Resûla’lâh fülân ibn-i fülân

‘Aşķ u şevķ ile şalât itdi eyâ Fahr-i Cihân

Fevziyâ şubh u mesâ di eş-şalâtu ve’s-selâm

Tâ ki râzı ola senden Hâzret-i Fahrü’l-enâm

Ve ol fevâ‘id-i şerîfeniñ (altıncısı) mevlid-i şerîf okutmaķ ve okutan beldeye ve hâneye Cenâb-ı Rabbü’l-‘âlemîn tarafından semâvî ve arzî feyz ü bereketler nâzil ve hâsıl olmaķdur. Bu taķdîrce her sene mâh-ı mevlid-i şerîf geldiği zamân bilâd-ı müslîminden her belde ve büyüt-ı muvaħhidinden her hânede ‘alâ ķadri’l-mekân bezl-i nuķûd ve şarf-ı mechûd eyleyüp mevlid-i şerîf kıra‘at itdirmege sa‘y u ğayret

⁵⁶ “Bilene işaret yeterlidir. Ahmağ’a ise bin delil getirsen yine anlamaz.” Türkçemizde bu söz “Anlayana sivrisineκ saz, anlamayana davul zurna az” şeklinde karşılamak mümkündür.

ve i' tinâ vü dikkât ve himmet olunmalıdır. Ki yağmurlar ve qarlar yağmak ve ağaçlar ve bâğlar meyve virüp ucuzluk olmak ve mevrû'ât ve nebâtât güzel güzel bitmek ile insânlar ve berrî vü bahrî hayvânların erzâk u ma'îşetlerinde kesret ü sühûlet ve feyz ü bereket ve vücûdlarında şihhat u 'âfiyet ve her hâlde emn ü selâmet ve düşmânlar üzerine gâlibiyyet ü mansûriyyet ü muzaferiyyet hâsıla olup aslâ müzâyâka çekilmesün. Çünkü Şifâ-i Şerîfde ve sâ'ir kütüb-i ehâdis ü siyer ve tevârihde mestûr u mezkûr olduğu üzere meşhûr ve mütevâtirdir ki Hâzret-i Fahr-i 'Âlem şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi ve sellem Efendimiziñ dünyâyı teşrifleri vaktinde muqaddemce ortalıkda inkıtâ'-ı matar sebebiyle kaht u galâ olup herkes gâyet tarlıkda ve zahmetde iken bir de vilâdet-i seniyye-i Muhammediyye vukû' bulduğu anda hemân âsumândan güzel güzel rahmetler yağmış olması ve rûy-ı arzda güzel güzel nebâtât bitmiş ve ağaçlar yeşillenüp meyveler virmiş ve koyunlar ve keçiler çifte çifte kızılar oğlaqlar toğurmuş olması ve hatta ol Hâbib-i Hudâ'nın murzi'ası ya'nî süd vâlidisi Halîme-i Sa'diye'nin beyânına göre Hâzret-i Peyğamber Efendimiz yanında bulunmadığı hâlde zevciyle bi'l-ma'îyye Mekke-i Mükerrime cânib-i şeref-câlibine gider iken bi'l-münâvebe râkib oldukları etân ya'nî dışi himâr yürümeğe muqtedir olamaz derecede gâyet za'îf ve südiyle gıdâlatmak için beraber aldıkları nâka ya'nî dışi deve süd viremez iken Mekke-i Mükerrime'ye bi-eyyi hâlin muvâşalat ve be-tağdir-i Hudâ Nebî-i zî-şânın süd analığı devletine nâ'ile-i mazhariyyet olup ol rahmete'n-li'l-'âlemîni (s. 19) bağına başarılar yine mahâllerine 'avdet eylediklerinde muqaddemâ meşy ü harekete gayr-i muqtedir olan hayvanları beraber yolda refikleri olan 'Arabların hayvânlarının cümlesini geçmiş olması ve süd virmiyen nâkalarınıñ memelerinden çeşme gibi südler akması muhaqqıktır. İşte böyle bâ'îş-i füyûz u berekât olan Peyğamber-i zî-şânın menkabe-i vilâdet-i seniyyeleri sebab-i füyûz u berekât olması müsteb'id degüldür. Şurası da ma'lûm olsun ki ol sebab-i âferiniş-i âsumân u zemîn ve bâ'îş-i vücûd-ı kâffetü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn Efendimiz hâzretleri kendi zamân-ı sa'âdetlerinde hâsıla olan feyz ü bereketlere ve kendinden şâdıra olan kerâmât u mu'cizelere sebab-i müstakîl olduğu gibi kendinden muqaddem güzerân-ı cîsr-i cihân eylemiş olan enbiyâ vü mürselîn Efendilerimizden şâdıra olan mu'cizelere dahî kıyâs-ı müsâvât ka'idesince sebab olmuşdur. Çünkü cümlesiniñ vücûdlarına sebab olmak kendülerinden şudür eyleyen hâlât-ı 'aliyye ve kerâmât ve mu'cizât-ı seniyyelere dahî sebab olmağı müstelzemdir. Binâen-'alâ-zâlik İmâm Buşîrî Hâzretleri "*Kaşıde-i Bürde*"sinde:

وكل اى أتى الرسل للكرام بما

فإنما الصلت من نوره بهم⁵⁷

diye buyurmuşdur ki ma'nâsı her bir âyet ü 'alâmet ve mu'cize vü kerâmetler ki muqaddemâ geçen mürselîn-i kirâm anları getürmüşlerdir ya'nî anlardan şâdıra olmuşdur. Hemân ancak ol âyetler anlara Hâzret-i Peyğamber Efendimiziñ nûrundan ittîşâl eylemişdir, demektir. Hâтта Cenâb-ı Rabbü'l-'Âlemîn Süre-i Qur'âniyye'den Süre-i Şu'arâ'da:

⁵⁷ "Ve mükerrrem olan peygamberlerin halka gösterdiği mucizeler O'ndandı, O'nun nurundandı."

فأوحينا إلى موسى أن اضرب بعصاك البحر فانقلب فكان كل فرق كالطود العظيم وأزلقنا ثم الآخرين

وأنجيناه موسى ومن معه أجمعين ثم أغرقنا الآخرين⁵⁸

diye buyurmuşdur ki ma'nâ-yı şerîfi; biz 'azîmü's-şân Hazret-i Mûsâ'ya yediñde bulnan 'aşâ-yı mübârekiñ ile şu deñizi ur diyerek vahy eyledik, ol dañi mübârek 'aşâsıyla deñizi çarb eyledi ise der-'ağab deñiz yarıldı ve her bir parçası büyük taş gibi oldu. Ol zamân Hazret-i Mûsâ mezkûr deñizden açılan yola dañil olur olmaz Fir'avn'ı ve kavmini dañi kavm-i Mûsâ'nıñ girdiği yolda cem' eyledik ve ba'dehu hemân yalnız Hazret-i Mûsâ ve ma'iyetinde bulunan Mü'minleri bi-cema'ihim çarğ olmakdan halâş eyleyüp Fir'avn'ı ve kavmini iğrâk u helâk (s. 20) eyledik demekdir. Risâle-i Kuşeyriyye'de bunun tafşilinde şöyle zıkr ider ki Hazret-i Mûsâ kendüsine ezâ vü cefâ ve küfr ü 'işyân ve şirk ü tuğyân itmekte bulunan Fir'avn ile kavminiñ deñize çarğ u helâk olmalarını ârzü ve temenni eyledikde Cenâb-ı Haqq'dan: "Yâ Mûsâ 'aşâñ ile deñizi çarb eyle." diyerek emr buyurıldığı zamân deñizi çarb eylediye de deñiz yarılmadı. Ol zamân Cenâb-ı Haqq buyurdu ki: "Yâ Mûsâ eger 'aşâ-yı şerîfiñ deñize te'sîr eyleseni ister iseñ âhir zamân peygamberi Hazret-i Muhammed 'aleyhi's-selâm üzerine şalavât-ı şerîfe getir." Ol dañi ol-vechle: "Allâhümme şalli 'alâ Muhammed" diyerek şalavât-ı şerîfe getürdi ise der-'ağab deñiz yarılıp düşmânlar çarğ u helâk oldılar ve Hazret-i Mûsâ kavmi bi-cema'ihim deñizde çaraya selâmetle geçüp Fir'avn ve 'avenesi helâk oldılar. İşe ez-cümle Hazret-i Mûsâ'nıñ bu mu'cizesi Nebiyy-i âhir zamânıñ hürmet ü berekâtıyla huşûle geldi. Böyle oldıysa Sûre-i Bakara'da:

وإذ استسقى موسى لقومه فقلنا اضرب بعصاك الحجر فانفجرت منه اثنتا عشرة عينا⁵⁹

ve kezâlik Sûre-i A'râf'da:

وأوحينا إلى موسى إذ استسقاها قومه أن اضرب بعصاك الحجر فانبجست منه اثنتا عشرة عينا قد علم كل أناس

مشربهم وظللنا عليهم الغمام وأنزّلنا عليهم المن والسلوى كلوا من طيبات ما رزقناكم⁶⁰

âyet-i kerîmelerinde dañi ber-vech-i meşrûh mu'âmele cereyân itmiş olması muhtemeldir. Evelkisiniñ ma'nâ-yı şerîfi; Hazret-i Mûsâ'nıñ kavmine inkişâ'-ı ma'ar ve yübüset-i 'uyûn ve kaht u galâ âfetler 'ârız olduğı ve Hazret-i Mûsâ dañi dergâh-ı Rubûbiyyet-penâhımdan kavminiñ şulanmasını taleb ü istirhâm eylediği zamân kendüsine buyurdu ki: "Yâ Mûsâ yediñde bulunan 'aşâ-yı şerîfiñ ile şu taşu ur." Ol dañi ol taşu 'aşâsıyla urdu ise der-'ağab ol taşdan on iki şu gözi zühûr u inficâr eyledi,

⁵⁸ "Bunun üzerine Mûsâ'ya 'Asan ile denize vur' diye vahyettik. Deniz derhal yarıldı. Her parçası koca bir dağ gibiydi. Ötekileri de oraya yaklaştırdık. Mûsâ'yı ve beraberindekilerin hepsini kurtardık. Sonra ötekileri suda boğduk." (Kur'an-ı Kerim Meâli, 26/63, 64, 65, 66, s. 369.)

⁵⁹ "Hani Mûsâ kavmi için su dilemişti. Biz de 'Asanı kayaya vur' demiştik; böylece kayadan on iki pınar fışkırmış." (Kur'an-ı Kerim Meâli, 2/60, s. 8.)

⁶⁰ "(Tih saharasında susuzluktan sıkışan) kavmi Mûsâ'dan su istediğinde biz ona, 'Asanı taşa vur' diye vahyettik. (Vurunca) taştan on iki pınar fışkırdı. Herkes (kendisi) su içeceği yeri bildi. Üzerlerine bulutu da gölgelik yaptık ve onlara kudret helvası ve bıldırcını indirdik. 'Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin iyi ve temiz olanlarından yiyin' dedik." (Kur'an-ı Kerim Meâli, 7/160, s. 170.)

dimekdir. Ve ikincisinin ma'nâ-yı münifi Hazret-i Mûsâ'dan kavmi taleb-i saky eylediklerinde biz 'azîmü's-şân Hazret-i Mûsâ'ya; "Yâ Mûsâ yediñde bulunan 'aşâñ ile şu taşu ur diyerek vahy eyledik, ol dañi 'aşâ-yı şerîfiyle ol taşu urdu ise der-'akab ol taşdan on iki esbât 'adedlerince on iki şu gözi zuhûr eyledi ise herkes şu alacakları ve şu içecekleri mahalleri (s. 21) bildi ve dañi 'Azîmü's-şân ol kavm-i Mûsâ'nın üzerlerini bulutlar ile gölgelendirdik ve yine üzerlerine *mem* ya'ni kudret helvâsı ve *selvâ* ya'ni lahmi gâyet tatlu ve lezîz kuşlar indürüp; "Ey kavm-i Mûsâ biz 'Azîmü's-şânñ sizleri rızıklandırdığımız şeyleriñ güzellerinden ekl eyleyiñiz" diye emr buyurduk dimekdir. Bu ma'kâma münâsib olarak *Müntahabü'n-Nefâ'is* nâm kitâbda şöyle meşûrdur ki Cenâb-ı Rabbü'l-'Âlemîn Hazret-i Mûsâ 'aleyhi's-selâma: "Yâ Mûsâ sen ister misin ki ben saña kelâmuñ lisânña ve rûhuñ bedenñe ve gözünñ nûru göziñe yakîn olduklarından daha ziyâde yakîn olayım" diye buyurdu ise cevâbında Hazret-i Mûsâ 'aleyhi's-selâm "Na'am isterüm Yâ Rabb" dedi. Cenâb-ı Rabbü'l-'Âlemîn dañi: "Mâdâm ki yâ Mûsâ öyle istersen âhir zamân Peygamberi *Habîbim Hazret-i Muhammed üzerine çok çok şalavât-ı şerîfe getir ki ol-vechle ben 'Azîmü's-şân kurb-ı ma'nevî ile saña yakîn olayım.*" diye buyurdu. Hâşîlu'l-kelâm evvel ve âhirde Rahmeten li'l-'âlemîn olan Hazret-i Peygamber 'âlî-şân Efendimiziñ kendüsine muhabbeten teberrüken ve teyemmünen mevlid-i şerîfini okutmak sebeb-i rahmet ve bâ'îş-i huşûl-ı feyz ü berekettir.

Mesnevî:

Rahmete'n li'l-'âlemîn geldi cihâne şübhesiz

Qadr-i 'âlî-şânını bilüp ri'âyet idiñiz

Ol Muhammed Muştafa döst-ı Hudâ-yı zü'l-kerem

Ol Resûl-ı a'zam-ı 'âlî-makâm u muhterem

İsm ü cism-i pâkidir bâ'îş-i füyûz 'âleme

Cânib-i Haq'dan 'atâdır nesl-i ibn-i âdeme

Kangı yirde bâ-lisân-ı 'aşk olınsa nâmı yâd

Bil 'azîzim hâşıl olur anda feyz-i bî-'idâd

Ben bu hâli böyle bildüm böyle buldum Fevziyâ

Bâ'îş-i feyz ü sürürdur hubb-ı pâk-i Muştafa

Ve ol fevâ'id-i şerîfeniñ (yedincisi) Hazret-i Resûl-i Hudâ ve Habîb-i Mevlâ'nın mevlid-i pâk-i şerîfini bilâ-riyâ 'aşk u şevkle okutmak okunan belde ve hâne meşâ'ib ü belâyâ ve âfât u 'âhât u derk-i şekâ ve emrâz-ı şettâdan maşûn ve mahfûz olmaqdır. Şöyle ki meşelâ bir beldede ne'üzü bi'llâh-ı te'alâ kaht u galâ ve tâ'ün u vebâ ve hücum u istilâ-yı a'dâ gibi belâlar ve korqular veya hûd bir hânede hastalık ve geçinmekte güçlük ve tarlık (s. 22) gibi âfetler zuhûr eylese ol belde veya hûd ol hânedan o ma'küle meşâ'ib veya belâyânın indifâ'ı için niyyet olunupda pâk i'tikâd ile ve 'aşk u şevkle mevlid-i pâk-i Muhammed kırâ'at itdirilse Cenâb-ı Hudâ celle ve 'alâdan mercûdur ki ol mahzûrlar her ne iseler def' ü ref' ider inşa'llâhu te'alâ çünkü ol Rahmeten li'l-'Âlemîniñ mübârek kelâm-ı şerîflerini câmi' olan kitâb-ı *Buhârî*-i şerîf niyyet-i mezkûre üzerine kırâ'at olunmuş ise bi-izni'llâhi te'alâ der-'akab

mağzûrât-ı mezkûreniñ mündefî' olması ve başka her ne niyyet üzerine okunmuş olsa vücûda gelmesi şahîhdir ki mücerrebirdir. Ve kezâlik menkabe-i vilâdet-i şerîfesini hâkî ve mübârek ism-i şerîfini hâvî olan mevlid-i şerîf kitâblarında dañi ol hâşşanıñ bulunması çok kerre tecrübe olındığı üzre muhakkaktır. İşte aña binâ'endir ki şârih-i Delâ'il-i Hayrât el-merhûm v'el-magfûru'n-leh Dâvûd Efendî Hazretleri imdi her mü'mine lâyıq olan ol gıceyi ve ol mâhı ta'zîm eyleyüp Resûlu'llâh şalla'llâhu te'âlâ 'aleyhi vesellemin vilâdet-i şerîfelerini ızhâr-ı mañabbet eyleyüp ta'zîm gerekdir diye buyurmuşdur.

Meşnevî:

Olsa şâyed 'âlem-i kevn ü fesâdda bir belâ
Ya' ni tâ' ûn u vebâ yâhûd ki çok çaht u ğalâ
Def' ine çâre budur kim 'aşk u şevk ile müdâm
Oğına ol yirde her bâr mevlid-i Hayrû'l-enâm
Ey birâder şanmañız bu kavlimi huşk-ı mağâl
Çün mücerrebirdir şahîhdir muñlakâ böyle bu hâl
Böyle tenbîh eylemişlerdir selefde ehl-i pend
İtme inkâr qalbiñi sen de bu hükme eyle bend
İndifâ' -ı şerre bâ' iş mevlid-i pâkdir inan
İ' tiğâdım böyledür Fevzi benümde bî-gümân

Qudsiyetü'l-ahbâr fi Mevlid-i Ahmedî'l-Muhtâr nâm mevlid-i şerîf risâlemiziñ dibâcesinde ber-vech-i âtî işbu risâle-i şerîfeniñ âhirinde muharrer olan beytler risâle-i mezkûreniñ kâffe-i mündericâtınıñ zübdeleri ve hulûşaları ve anları mü'ekkid ü muşaddık gibi vâqı' olmış olduğından teberrükten bu mağâma derc olunmuşdır.

Başlamazdan mağşada eñ ibtidâ
Ola bir müjdem kelâma mübtedâ
(s. 23) Hem de gelmez aña aşlâ bir belâ
Hem dañi bir derde olmaz mübtelâ
Her ne mağşûdı olursa çok u az
Luğf ider ihsân ider ol bî-niyâz
Diñleyenler dañi anı bi's-selâm
Muñlak olur nâ'il-i kâm u merâm
Ol ki geldi Rağmete'n li'l-'âlemîn
Olur elbette muñibbi kâm-bîn
Müjde-i mezkûruñ ancağ şartı var
Evvelâ îmânıñ ola üstüvâr
Şâniyen tut şer' -i pâki muğtedâ
Sünnet-i tâb-nâke kııl hem iğtidâ

Ger hilâfında iseñ bunuñ hemân
 Tevbe it tâ olmaya hâliñ yaman
 Çün cihânıñ intizâmına bütûn
 Şer' -i pâkidir anıñ üss ü sûtûn
 Ola bed' ü hâtm her hayrû'l-kelâm
 Cân u dilden eş-şalâtu ve's-selâm

İşbu risâle-i şerîfe biñ üçyüz on dört senesi Cemâziye'l-âhiresiniñ on dördinci işneyn günü bi-izni'llâhî te'âlâ muhibb-i Resûlu'llâh ve mukrî-i mevlid-i Habibu'llâh olan sâye-i sübhân es-sultân bin es-sultânü's-sultân el-ğâzî 'Abdü'l-hamîd Hân naşarahallâhu te'âlâ ve ebqâhu fî serîr-i hilâfetehi'l-kübrâ ilâ yevmi'l-mizân ve refa'a ve defa'a 'an-memâlikihî şerren ehli'l-'adâveti ve'l-fesâdi ve't-ıtuğyâni bi-hürmeti kitâbihî'l-Şur'ân ve bi-hürmeti mevlid-i Habîbihî'l-kerîmi min benî 'Adnân Efendimiz hazretleriniñ zamân-ı hilâfetlerinde bed' eyledigim hâne-i 'âcizânemde hitâm bulmuşdur. *El-hamdü lillâhî'llezî hedânâ li-hâzâ ve mâ kunnâ li-nehtediye levlâ en hedânâ'llâh.*⁶¹

Temmet

⁶¹ "Hamd, bizi buna eriştiren Allah'a mahsustur. Eğer Allah'ın bizi eriştirmesi olmasaydı, biz hidâyete ermiş olmazdık." A'raf Suresi 7/43. (Kur'an-ı Kerim Meâli, s. 154.)